

**Звіт про стратегічну екологічну оцінку
Державної стратегії регіонального
розвитку на період до 2027 року**

м. Київ, 2020 р.

Зміст

ВСТУП	3
1. ЗМІСТ ТА ОСНОВНІ ЦІЛІ ДЕРЖАВНОЇ СТРАТЕГІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ	4
2. ХАРАКТЕРИСТИКА ПОТОЧНОГО СТАНУ ДОВКІЛЛЯ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ	6
3. ОСНОВНІ ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ	16
4. ЗОБОВ'ЯЗАННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ	21
5. ЙМОВІРНІ НАСЛІДКИ ДЛЯ ДОВКІЛЛЯ ВІД РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ	24
6. ЗАХОДИ, ЩО ПЕРЕДБАЧАЄТЬСЯ ВЖИТИ ДЛЯ ЗАПОБІГАННЯ, ЗМЕНШЕННЯ ТА ПОМ'ЯКШЕННЯ НЕГАТИВНИХ НАСЛІДКІВ ВИКОНАННЯ СТРАТЕГІЇ	30
7. ЗАХОДИ, ПЕРЕДБАЧЕНІ ДЛЯ ЗДІЙСНЕННЯ МОНІТОРИНГУ НАСЛІДКІВ ВИКОНАННЯ СТРАТЕГІЇ ДЛЯ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ДЛЯ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ	32
8. РЕЗЮМЕ	33

Вступ

На сучасному етапі розвитку суспільства все більшого значення у міжнародній, національній і регіональній політиці набуває концепція збалансованого (сталого) розвитку, спрямована на інтеграцію економічної, соціальної та екологічної складових розвитку. Поява цієї концепції пов'язана з необхідністю розв'язання екологічних проблем і врахування екологічних питань в процесах планування та прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку країн, регіонів і населених пунктів.

Стратегічна екологічна оцінка документів державного планування дає можливість зосередитися на всебічному аналізі можливого впливу планованої діяльності на довкілля та використовувати результати цього аналізу для запобігання або пом'якшення екологічних наслідків в процесі стратегічного планування. Стратегічна екологічна оцінка (СЕО) – це новий інструмент реалізації екологічної політики, який базується на простому принципі: легше запобігти негативним для довкілля наслідкам діяльності на стадії планування, ніж виявляти та виправляти їх на стадії впровадження стратегічної ініціативи.

Метою СЕО є сприяння сталому розвитку шляхом забезпечення охорони довкілля, безпеки життєдіяльності населення та охорони його здоров'я, інтегрування екологічних вимог під час розроблення та затвердження документів державного планування.

В Україні створені передумови для імплементації процесу СЕО, пов'язані з розвитком стратегічного планування та національної практики застосування екологічної оцінки. З 12 жовтня 2018 року в Україні вступив в дію закон «Про стратегічну екологічну оцінку».

Стратегічна екологічна оцінка Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2027 року здійснювалася за підтримки проекту міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст» (Проект ПРОМІС), який впроваджує Федерація канадських муніципалітетів (ФКМ) за фінансової підтримки Уряду Канади.

1. Зміст та основні цілі Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2027 року

Метою державної регіональної політики, яка покладається в основу Стратегії, є підвищення рівня життя населення незалежно від місця проживання людини в згуртованій, децентралізованій, конкурентоспроможній і демократичній Україні – розвиток та єдність, орієнтовані на людину.

Бачення регіонального розвитку: в Україні створені комфортні умови для комфортного проживання, самореалізації та розвитку громадян в усіх регіонах країни, підвищено їх якість життя. Українці живуть у спроможних громадах, мають доступ до житла, отримують якісні послуги, реально впливають на організацію свого життєвого простору.

Основна мета регіональної політики до 2027 року та досягнення довготермінового бачення будуть реалізовані на основі трьох стратегічних цілей, для досягнення яких визначені оперативні цілі та завдання (табл. 1).

Таблиця 1. Стратегічні та оперативні цілі й завдання Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2027 року

Оперативна ціль	Завдання
Стратегічна ціль 1. Формування згуртованої країни в соціальному, економічному, екологічному та просторовому вимірах	
1.1. Стимулювання точок економічного зростання (агломерації, середні та малі міста)	1.1.1. Посилення інтегруючої ролі агломерацій 1.1.2. Посилення використання потенціалу розвитку середніх та малих міст
1.2. Посилення можливостей розвитку територій, які потребують державної підтримки (макро- та мікрорівень)	1.2.1. Створення умов для подальшого розвитку гірських територій українських Карпат 1.2.2. Відтворення довкілля Азовського і Чорного морів 1.2.3. Відновлення та розбудова територій Донецької та Луганської областей, що постраждали внаслідок війни на сході України 1.2.4. Протидія кризам на проблемних територіях (малозаселені сільські, прикордонні території, монофункціональні міста) 1.2.5. Активізація участі України в імплементації Стратегії ЄС для Дунайського регіону 1.2.6. Формування мережі природно-заповідних територій та їх збереження
1.3. Розвиток інфраструктури для підтримки надання державних послуг та підвищення інвестиційної привабливості територій	1.3.1. Транспортна інфраструктура 1.3.2. Інженерна інфраструктура 1.3.3. Соціальна інфраструктура 1.3.4. Інфраструктура електронних комунікацій 1.3.5. Інфраструктура безпеки
1.4. Формування єдиного освітнього, інформаційного, культурного простору в межах всієї території України	1.4.1. Інтеграція вимушених переселенців у територіальні громади, за місцем їх перебування 1.4.2. Підтримка програм міжрегіональної кооперації та обмінів між регіонами України 1.4.3. Розвиток внутрішньо українського туризму 1.4.4. Доступ до публічних послуг громадян України, які проживають на тимчасово окупованій території України
Стратегічна ціль 2. Підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів	
2.1. Розвиток людського капіталу	2.1.1. Підвищення якості та конкурентності вищої та професійної освіти 2.1.2. Навчання впродовж життя 2.1.3. Розширення доступу до продуктивної зайнятості 2.1.4. Розвиток дошкільної і шкільної освіти 2.1.5. Формування доступної та спроможної мережі для надання якісних медичних послуг 2.1.6. Модернізація та розвиток системи екстреної

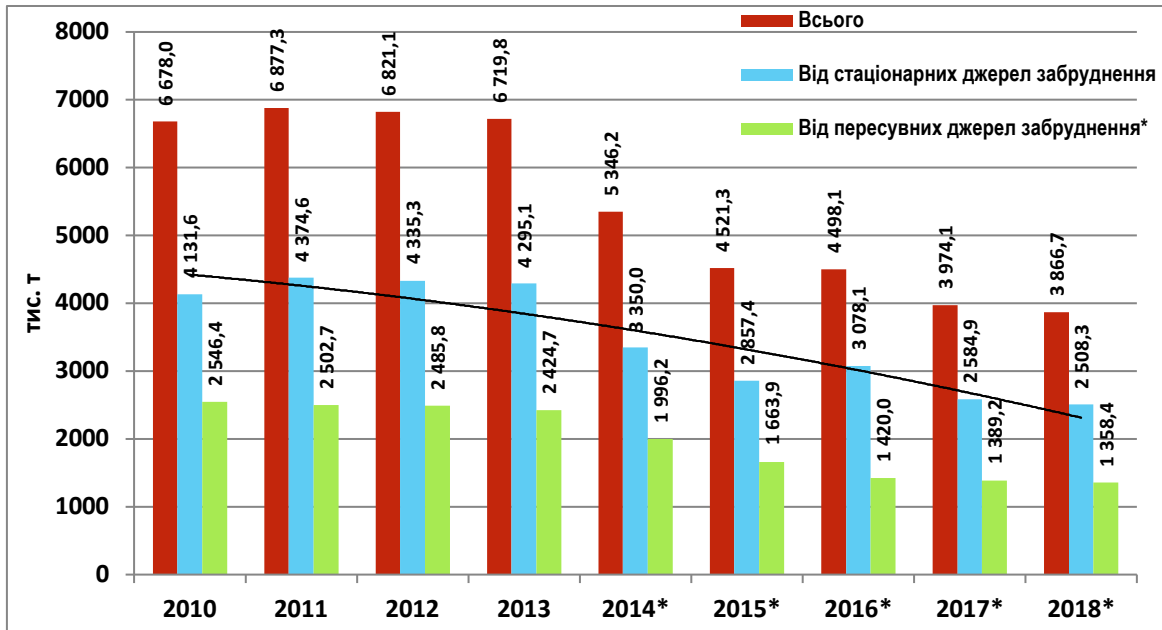
Оперативна ціль	Завдання
2.2. Сприяння розвитку підприємництва, підтримка інтернаціоналізації бізнесу у секторі малого та середнього підприємництва	медичної допомоги 2.2.1. Підтримка підприємницької діяльності 2.2.2. Сприяння інтернаціоналізації та розвитку потенціалу у сфері експортної діяльності
2.3. Підвищення інвестиційної привабливості територій і громад, підтримка залучення та розміщення інвестицій	2.3.1. Формування сприятливого інвестиційного клімату та позитивного іміджу, розвиток та просування інвестиційного потенціалу. 2.3.2. Підтримка залучення та розміщення інвестицій
2.4. Сприяння впровадженню інновацій та зростанню технологічності регіональної економіки, підтримка інноваційних підприємств та стартапів	2.4.1. Сприяння розвитку екосистеми для впровадження інновацій (стимулювання розвитку інноваційної інфраструктури) 2.4.2. Підтримка інноваційної діяльності
2.5. Сталий регіональний розвиток промисловості	
Стратегічна ціль 3. Ефективне людиноцентричне багаторівневе врядування	
3.1. Формування ефективної системи адміністративно-територіального устрою та завершення реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади та створення системи органів публічної влади дружньої для людини і не обтяжливої для публічних фінансів	
3.2. Формування горизонтальної та вертикальної координації секторальних та державної регіональної політик	
3.3. Побудова системи ефективного публічного інвестування на всіх рівнях врядування	
3.4. Розбудова потенціалу суб'єктів державної регіональної політики	3.4.1. Забезпечення професійного розвитку державних службовців, голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування 3.4.2. Підвищення спроможності агенцій регіонального розвитку
3.5. Розвиток державної статистики на регіональному та територіальному рівнях	3.5.1. Розбудова системи інформаційно-аналітичного забезпечення та розвиток управлінських навичок для прийняття рішень, що базуються на об'єктивних даних та просторовому плануванні 3.5.2. Розбудова системи інформаційно-аналітичного забезпечення розвитку об'єднаних територіальних громад, міст, міських агломерацій
3.6. Забезпечення доступності публічних послуг на місцевому рівні	

Стратегія пов'язана з регіональними стратегіями розвитку та узгоджується зі Стратегією підтримки підприємництва в Україні та Експортною стратегією України.

2. Характеристика поточного стану довкілля регіонів України

Атмосферне повітря

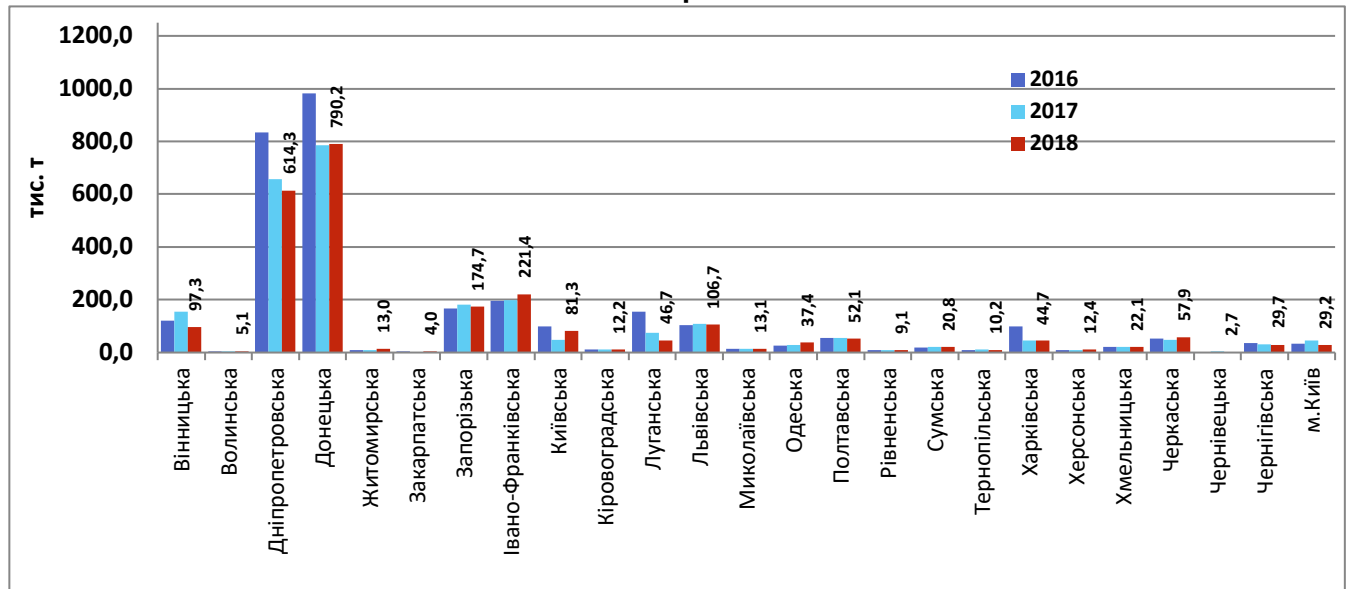
Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря в Україні протягом 2010-2018 років представлена на рис. 1. Загалом спостерігається зменшення обсягів викидів від стаціонарних і пересувних джерел (хоча й не враховані тимчасово окуповані території). Більше половини всіх викидів в атмосферне повітря країни забезпечують пересувні джерела, з яких лівова частка припадає на автотранспорт.

* Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: Державна служба статистики України

Рис. 1. Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря в Україні у 2010-2018 роках

Джерело: Державна служба статистики України

Рис. 2. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення за регіонами України у 2016-2018 роках

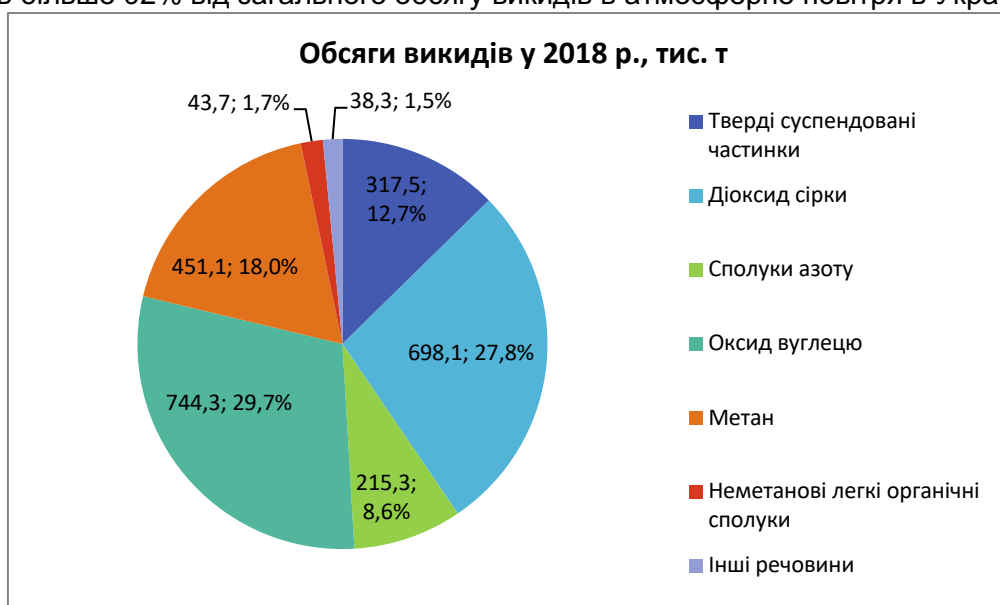
Протягом 2018 р. від стаціонарних джерел в атмосферу надійшло 2508,3 тис. т забруднюючих речовин (без урахування викидів діоксиду вуглецю).

Найбільші обсяги викидів від стаціонарних джерел забруднення у 2018 році спостерігалися у Донецькій області 790,2 тис. т (або 31,5% від загального обсягу по країні), Дніпропетровській області – 614,3 тис. т (24,5%) та Івано-Франківській області – 221,4 тис. т (8,8 %) (рис. 2).

Основні забруднювачі атмосферного повітря від стаціонарних джерел забруднення за видами економічної діяльності у 2018 році – це:

- постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (39,4% усіх викидів);
- переробна промисловість (35,2%), у тому числі металургійне виробництво (29%);
- добувна промисловість і розроблення кар'єрів (17,7%), у тому числі добування кам'яного та бурого вугілля (12,8%).

Обсяги викидів забруднюючих речовин підприємств зазначених видів економічної діяльності складають більше 92% від загального обсягу викидів в атмосферне повітря в Україні.

Джерело: Державна служба статистики України

Рис. 3. Обсяги викидів основних забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення в Україні у 2018 році, тис. т

Основними речовинами, що забруднюють атмосферне повітря, є оксид вуглецю (29,7%) діоксид сірки (27,8%), метан (18%), речовини у вигляді твердих суспендованих частинок (12,7%), сполуки азоту (8,6%) (рис. 3).

Водні ресурси

Водозабезпеченість

Поверхня території України покрита порівняно негустою гідрографічною мережею річок. При цьому ресурси річкового стоку формуються за рахунок притоку (транзит) по Дунаю (123 км³), Дніпру (34,4 км³), Дністру (0,8 км³), Сіверському Дінцю (1,8 км³) та власного (місцевого) стоку 52,4 км³. Середня густина річкової мережі становить 0,34 км/км².

Поряд з водними ресурсами річок велике господарське значення мають запаси води у природних і штучних водосховищах. Для забезпечення водою господарської діяльності країни на річках збудовано 1103 водосховища загальним об'ємом 55 км³ води (на Дніпрі – 6 великих водосховищ із загальним об'ємом 43,8 км³ води). До найбільш великих водосховищ (без урахування дніпровського каскаду) відносяться Дністровське водосховище на р. Дністер об'ємом 3,0 млрд м³, Краснооскольське на р. Оскол – 477, Печенізьке на р. Сіверський Донець – 384 і Карачунівське на р. Інгулець – 308,5 млн м³. Усі водосховища мають комплексне призначення, використовуються для водозабезпечення населених пунктів, промисловості, комунального і сільського господарства, гідроенергетики та інших цілей.

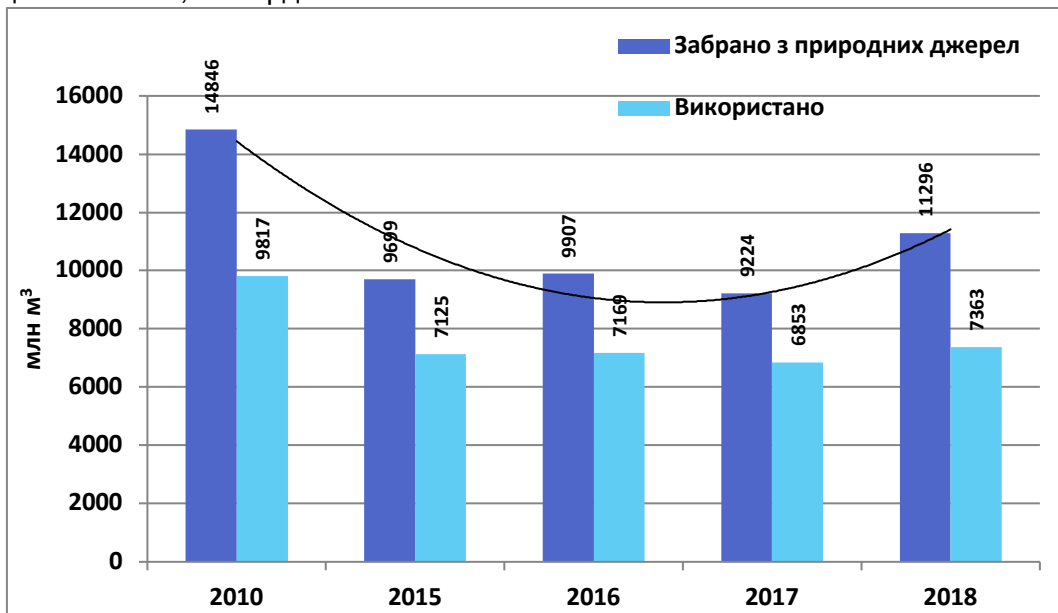
Прогнозні ресурси підземних вод становлять 22,5 км³/рік, з яких 26% складають розвідані

експлуатаційні запаси підземних вод (близько 5,7 км³/рік).

Україна належить до найменш водозабезпечених держав Європи, оскільки запаси місцевих ресурсів річкового стоку на одну людину становлять близько 1,0 тис. м³ на рік. Важливим показником природного забезпечення водними ресурсами є величина річкового стоку місцевого формування на 1 км² площі. Найбільш забезпечені ресурсами місцевого стоку західні області (Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська), де на 1 км² території припадає від 200 до 600 тис. м³, а на одного жителя – від 2 до 6 тис. м³ води. До найменш забезпечених ресурсами поверхневих вод відносяться Херсонська, Одеська, Донецька, Дніпропетровська і Запорізька області – від 10 до 38 тис. м³ та від 0,1 до 0,3 тис. м³ відповідно. Основна частина водних ресурсів зосереджена в Дніпрі з його притоками, загальний стік якого складає в середній за водністю рік 53,9 км³.

Водокористування

Динаміка забору та споживання води в Україні (рис. 4) свідчить про певну стабілізацію обсягів забору та використання води в останні роки (за винятком значного зростання забору води у 2018 році). У 2018 р. з природних водних об'єктів було забрано 11,3 млрд м³ води, що на 2,1 млрд м³ більше ніж у 2017 році. Зменшився забір води з підземних джерел, який у 2018 році становив 1,13 млрд м³.

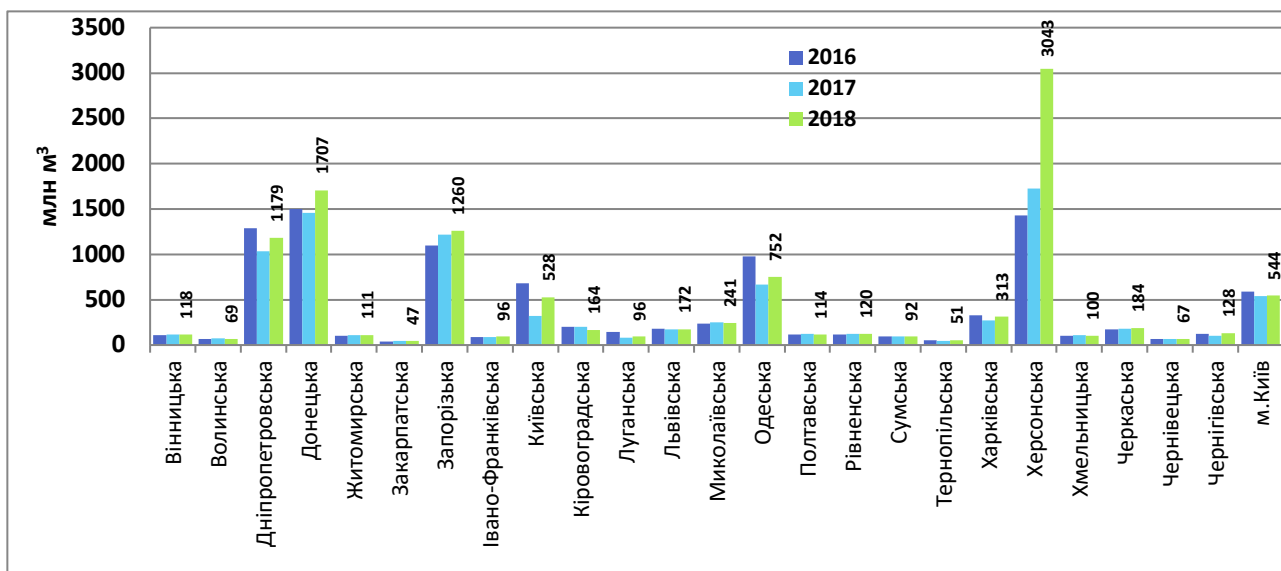

Джерело: Державна служба статистики України

Рис. 4. Динаміка забору води з поверхневих і підземних джерел та споживання води в Україні

Найбільшими водоспоживачами у галузевому розрізі є підприємства промисловості, житлово-комунального та сільського господарств, а також зрошувальні системи. У 2018 році найбільше водних ресурсів було використано на виробничі потреби – 4499 млн м³ (61,1%), на зрошення – 1591 млн м³ (21,6%), на питні та санітарно-гігієнічні потреби – 1171 млн м³ (15,9%).

Найбільшими водоспоживачами у територіальному розрізі є Херсонська (3043 млн м³), Донецька (1707 млн м³), Запорізька (1260 млн м³), Дніпропетровська (1179 млн м³), Одеська (752 млн м³), Київська (528 млн м³) області та м. Київ (544 млн м³) (рис. 5).

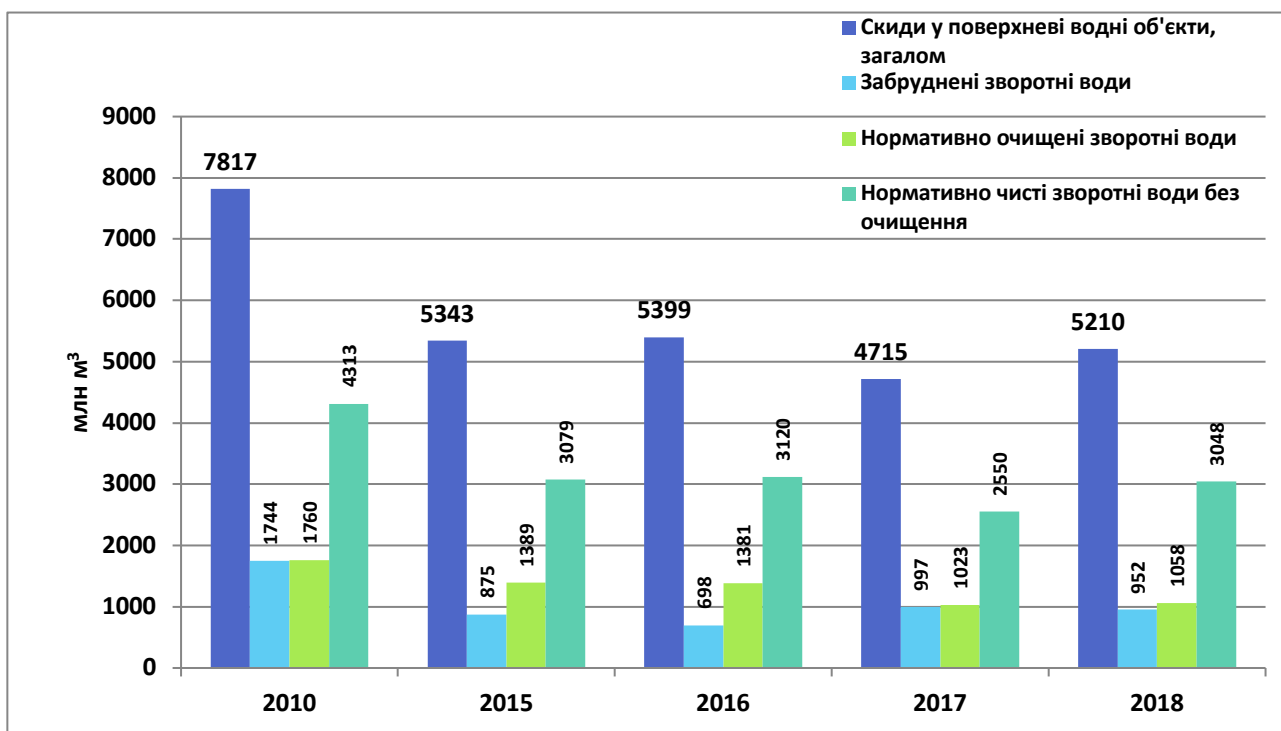

Джерело: Державна служба статистики України

Рис. 5. Забір води з природних водних об'єктів за регіонами України у 2016-2018 рр.

Водовідведення

Поступове зменшення обсягів водоспоживання відображається на скороченні об'єму скиду стічних вод. Так, у 2018 році в поверхневі водні об'єкти було скинуто 5210 млн м³ стічних вод. Динаміка скидів стічних вод у поверхневі водні об'єкти усіма водокористувачами вказує на зменшення рівня водовідведення та скидів забруднених вод (рис. 6).

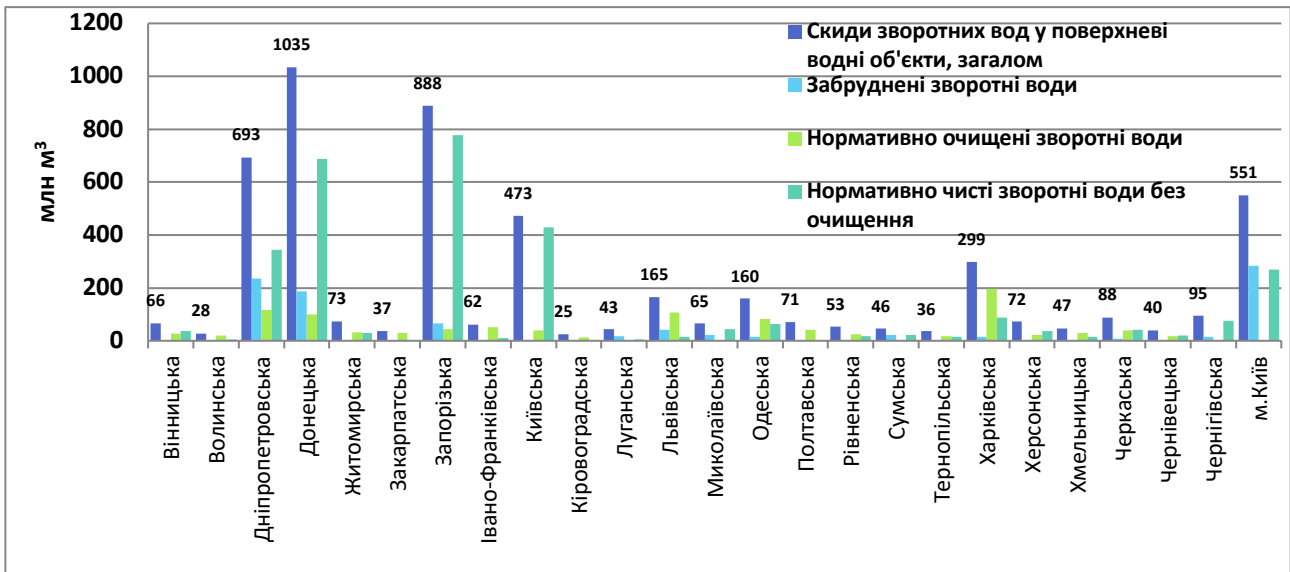

Джерело: Державна служба статистики України

Рис. 6. Динаміка скиду зворотних вод у природні водні об'єкти

За категоріями забруднення у 2018 р. було скинуто: забруднених зворотних вод – 952 млн м³, нормативно-чистих без очистки - 3048 млн м³, нормативно очищених – 1058 млн м³.

Основними причинами скидання забруднених стоків без очищення залишається нестача у більшості населених пунктів країни централізованого водовідведення, зниження ефективності роботи очисних споруд, що зумовлено їх зношеністю, низьким технологічним рівнем, енергомісткістю. Найбільше забруднених зворотних вод було скинуто водокористувачами Дніпропетровської, Донецької, Запорізької областей та м. Києва (рис. 7).

Джерело: Державна служба статистики України

Рис. 7. Скидання зворотних вод у поверхневі водні об'єкти за регіонами у 2018 році

Питне водопостачання

Питне водопостачання населення України майже на 80% забезпечується з поверхневих джерел. Екологічний стан поверхневих водних об'єктів і якість води в них суттєво впливає на санітарне та епідемічне благополуччя населення. Потенційні запаси поверхневих вод України оцінюються близько 209 км³ на рік, з яких 25% формується у межах держави.

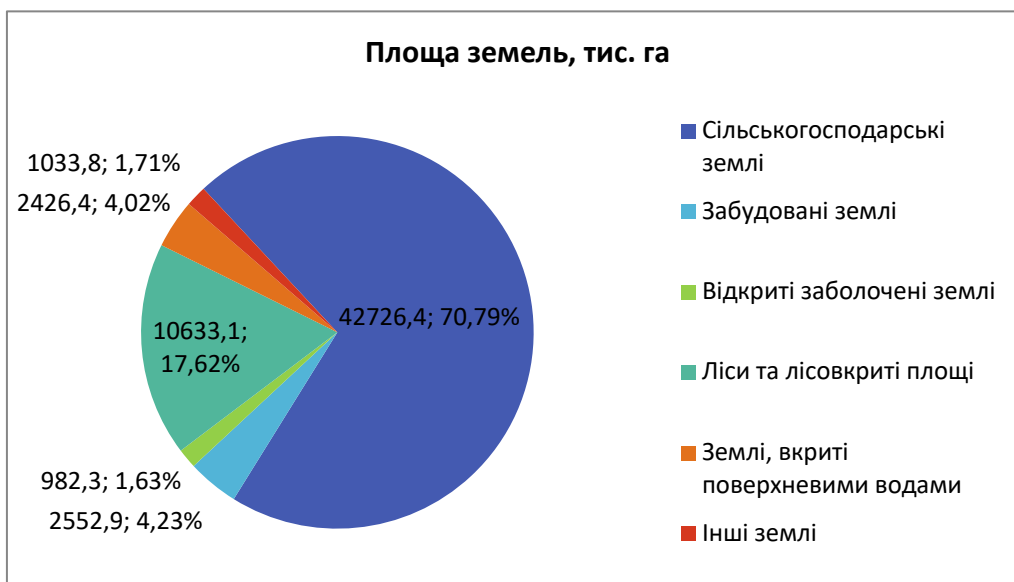
Більшість басейнів річок згідно з гігієнічною класифікацією водних об'єктів за ступенем забруднення можна віднести до забруднених і дуже забруднених. Державним санітарно-епідеміологічним наглядом охоплено близько 16,3 тис. джерел централізованого водопостачання населення; із них близько 1,75 тис. комунальних, 4,65 тис. відомчих, 6,7 тис. сільських водопроводів, а також близько 160,4 тис. джерел децентралізованого водопостачання.

Протягом 2012-2015 років до 5% водопроводів не відповідали санітарним нормам (у 2015 – 3,2%, 2014 – 3,1%, 2013 – 3,8%, 2012 – 4,5%). Із загальної кількості водопроводів не відповідають санітарним нормам через відсутність зон санітарної охорони – 75,3%, необхідного комплексу очисних споруд – 19,3%, знезаражуючих установок – 23,1%. Найбільша кількість водопроводів, що не відповідають санітарним нормам, знаходиться у Луганській, Закарпатській, Донецькій, Херсонській та Житомирській областях (при середньому по Україні – 3,2%). Не мають водопроводів, які не відповідають санітарним нормам, м. Київ, Полтавська, Черкаська, Чернігівська і Чернівецька області.

Земельні ресурси та ґрунти

У складі земельних угідь України станом на 01.01.2016 р. сільськогосподарські угіддя становлять 42,7 млн га (70,8%) усієї площі; ліси та інші лісовкриті площі – 10,6 млн га (17,6%); забудовані землі – 2,5 млн га (4,2%); під водою та відкриті заболочені землі – 3,4 млн га (5,6 %); відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом (кам'яністі місця, піски, яри) та сухі відкриті землі з особливим рослинним покривом – 1,0 млн га (1,7%).

Найбільш цінні землі в Україні – це сільськогосподарські угіддя, які займають досить велику частку загальної площі країни. Україна має один із найвищих у світі показників забезпеченості сільськогосподарськими угіддями і ріллею на душу населення. Так, найбільшу питому вагу мають орні землі, які займають 53,9%, перелоги – 0,4%, багаторічні насадження – 1,5%, сіножаті – 4,0% і пасовища – 9,0%. Такий розподіл земельних угідь характеризує високу розораність і сільськогосподарську освоєність території України.

Джерело: Держгеокадастр України

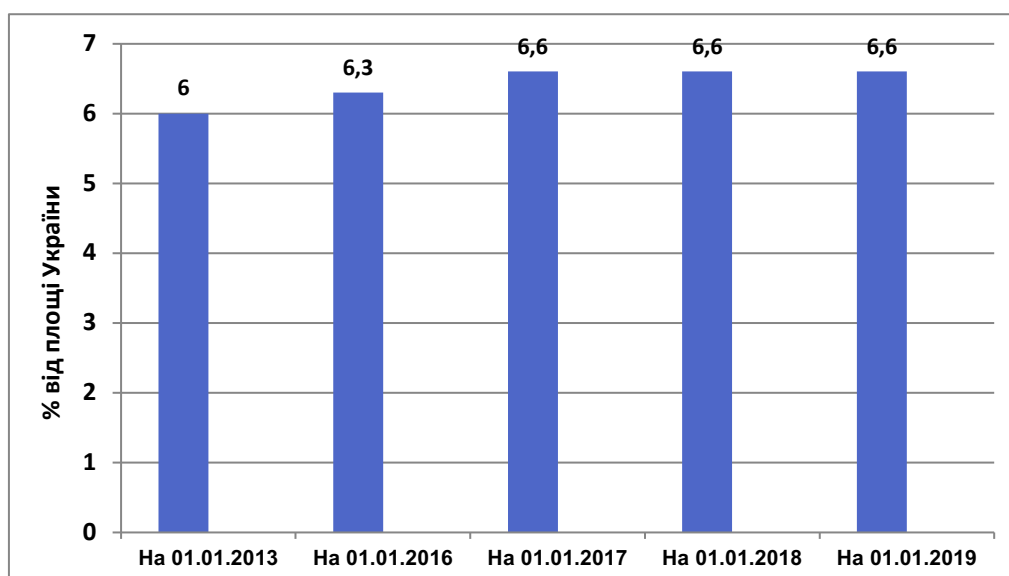
Рис. 8. Земельний фонд України станом на 1 січня 2016 року

Біорізноманіття

Україна розташована на перетині міграційних шляхів багатьох видів фауни, через її територію проходять два основні глобальні маршрути міграції диких птахів, а деякі місця гніздування мають міжнародне значення. Більше 100 видів перелітних птахів охороняються відповідно до міжнародних зобов'язань. 3 мігруючих видів фауни України більше 130 видів перелітних птахів, 8 видів риб, 3 види морських ссавців, 28 видів рукокрилих охороняються відповідно до міжнародних зобов'язань.

З метою припинення процесів погіршення стану навколишнього природного середовища необхідно збільшити площі земель екомережі, що є стратегічним завданням для досягнення екологічної збалансованості території України. Збільшення площі національної екомережі має насамперед відбуватися в результаті розширення існуючих і створення нових територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Динаміка площі природно-заповідного фонду України представлена на рис. 9. Видно, що за останні 3 роки площа ПЗФ залишається на одному й тому ж рівні.

Джерело: Державна служба статистики України

Рис. 9. Динаміка площі природно-заповідного фонду України

До складу територій та об'єктів природно-заповідного фонду України (далі – ПЗФ) станом на 01.01.2019 входило 4 біосферних заповідники, 19 природних заповідників, 49 національних природних парків, 3258 заказників, 3492 пам'ятки природи, 83 регіональних ландшафтних парку, 815 заповідних урочищ, а також низка штучних об'єктів (ботанічних садів, зоологічних парків, дендрологічних парків і парків пам'яток садово-паркового мистецтва) – всього 8396 територій та об'єктів загальною площею 3,992 млн га, що становило 6,6% від території країни, та 1 морський ботанічний заказник загальнодержавного значення «Філофорне поле Зернова» площею 402,5 тис. га.

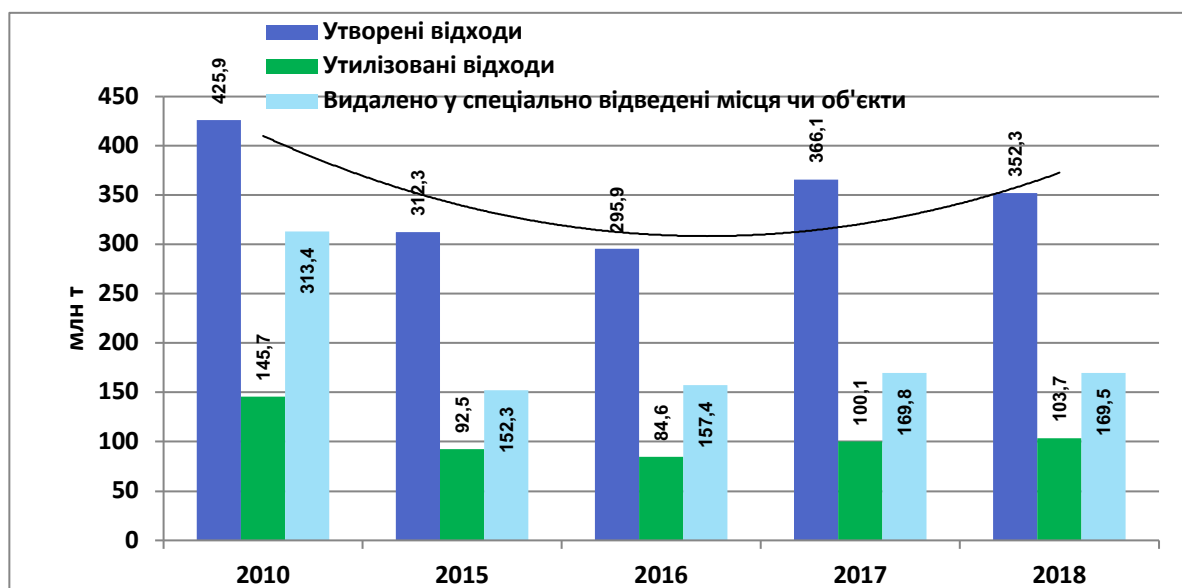
Структура ПЗФ України включала в себе усі 11 категорій територій та об'єктів загальнодержавного та місцевого значення. З них за кількістю найбільшу частку становили пам'ятки природи, заказники та заповідні урочища – разом близько 90% від кількості всіх існуючих об'єктів. За площею понад 85,5% ПЗФ припадало на заказники, національні природні і регіональні ландшафтні парки.

Частка площ ПЗФ від площ адміністративних одиниць («показник заповідності») значно різнилася. Найменшою (до 5%) вона була у Вінницькій, Дніпропетровській, Донецькій, Житомирській, Запорізькій, Київській, Кіровоградській, Луганській, Миколаївській, Одеській, Полтавській, Черкаській і Харківській областях, найбільшою – понад 12% – в Івано-Франківській, Хмельницькій, Закарпатській та Чернівецькій областях, а у м. Києві та м. Севастополі становила 14,9 та 30,3% відповідно. У Волинській, Львівській, Рівненській, Сумській, Тернопільській, Херсонській, Чернігівській областях та Автономній Республіці Крим – 6–12%. Таким чином, в різних регіонах України показник заповідності у 2018 році становив від 2,24 до 15,71%.

Відходи

У 2018 р. в Україні за даними Державної служби статистики, на підприємствах, які охоплені статистичним спостереженням, та у домогосподарствах утворено 352,3 млн т відходів.

Із загального обсягу утворених відходів 98,1% (306,2 млн. т) припадає на відходи, що утворились унаслідок економічної діяльності підприємств та організацій, а 1,9% (6,1 млн. т) – у домогосподарствах. Особливістю структури утворення відходів в Україні, у зв'язку з сировинною орієнтацією економіки, є висока частка у їх складі гірничопромислових відходів (розкритих порід та продуктів збагачення корисних копалин – шлаків, хвостів тощо) – понад 75 %. В той же час на відходи комунальної сфери припадає менше 2%. Найбільша кількість відходів утворюється на підприємствах гірничо-металургійної, вугільної, хімічної промисловості та енергетики.

Джерело: Державна служба статистики України

Рис. 10. Динаміка основних показників утворення та поводження з відходами в Україні

Динаміка утворення та поводження з відходами в Україні представлена на рис. 10. Як можна бачити, кількість утворених, утилізованих і накопичених відходів дещо зросла у 2017-2018 роках, хоча порівняно з 2010 роком ця кількість суттєво зменшилася.

У структурі загальних обсягів утворення відходів за категоріями матеріалів домінують малонебезпечні мінеральні відходи IV класу небезпеки (рис.11). Обсяги їх утворення склали 273,2 млн т (понад 77% від загального обсягу утворення), що разом з відходами від днопоглиблювальних робіт (26,1 млн т) становлять майже 85%.

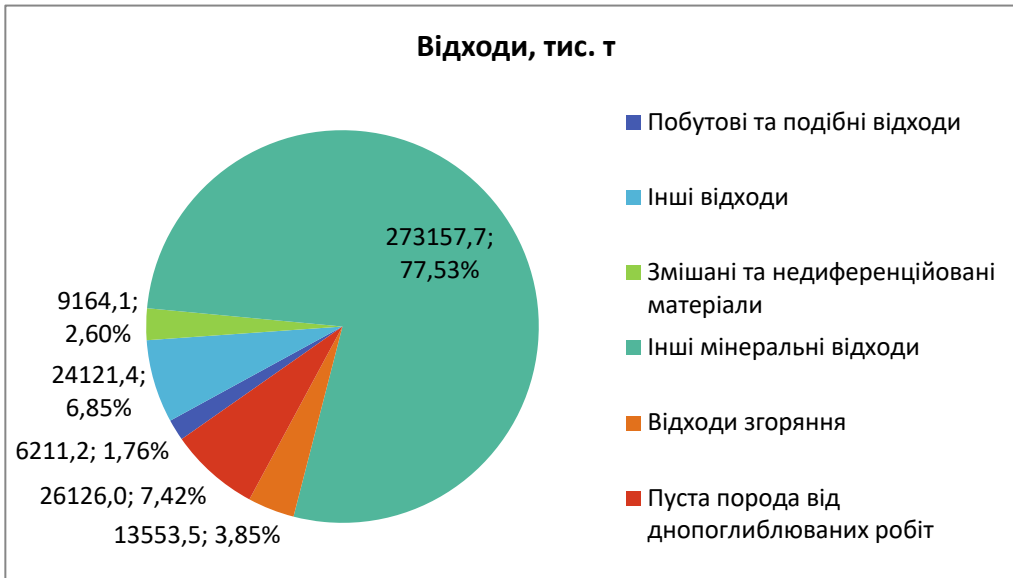
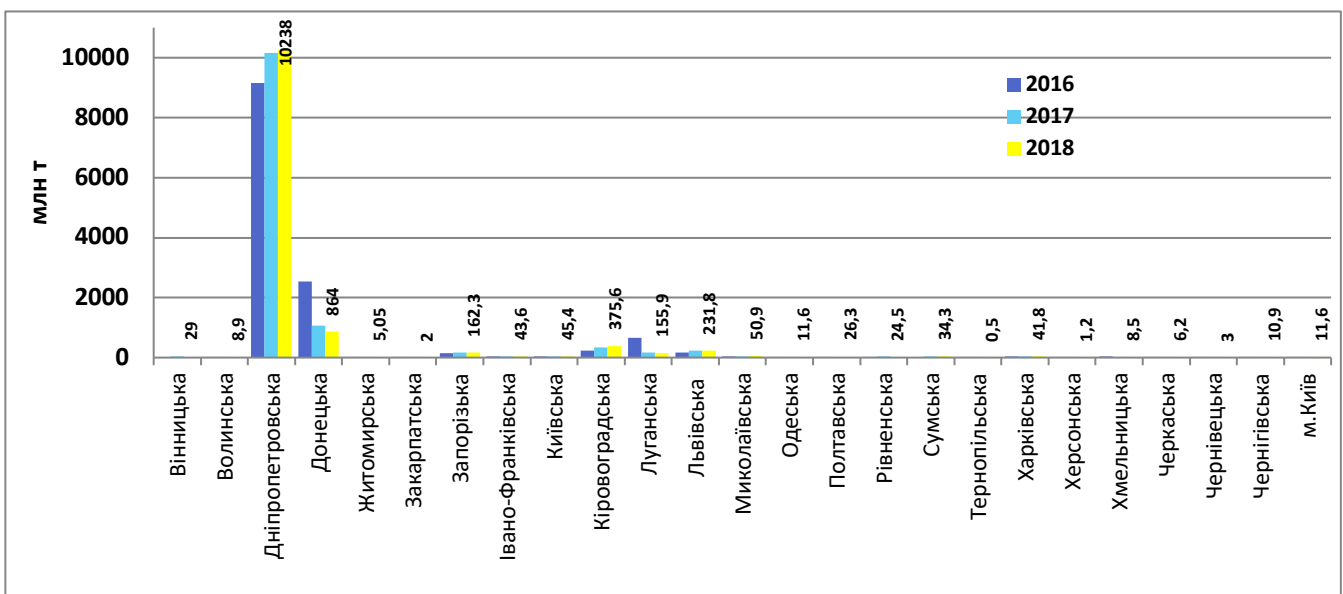

Рис.11. Структура утворення відходів за категоріями матеріалів у 2018 році

У територіальному розрізі найбільшого техногенного навантаження зазнають промислово розвинені регіони. У 2018 р. сумарний обсяг відходів, що утворилися у Дніпропетровській, Кіровоградській та Донецькій областях, становив 277,3 млн тонн (88,8 %).

Джерело: Державна служба статистики України

Рис. 12. Динаміка загального обсягу відходів, накопичених протягом експлуатації, у місцях видалення відходів за регіонами (на кінець року, млн т)

Загальною тенденцією для України, на відміну від європейських держав, є низький рівень перероблення й утилізації твердих побутових відходів (ТПВ) і високий показник їх захоронення на полігонах.

За даними Мінрегіону України в Україні за 2018 рік (без урахування даних АР Крим та м. Севастополь) утворилося майже 54 млн м³ побутових відходів, або понад 9 млн т, які захоронюються на 6 тис. сміттєзвалищ і полігонів загальною площею понад 9 тис. га.

Близько 78% населення України охоплено послугами з вивезення побутових відходів. Найгірший показник охоплення населення послугами з вивезення побутових відходів у Волинській області – 61%, у Черкаській області та Одеській області — 63%.

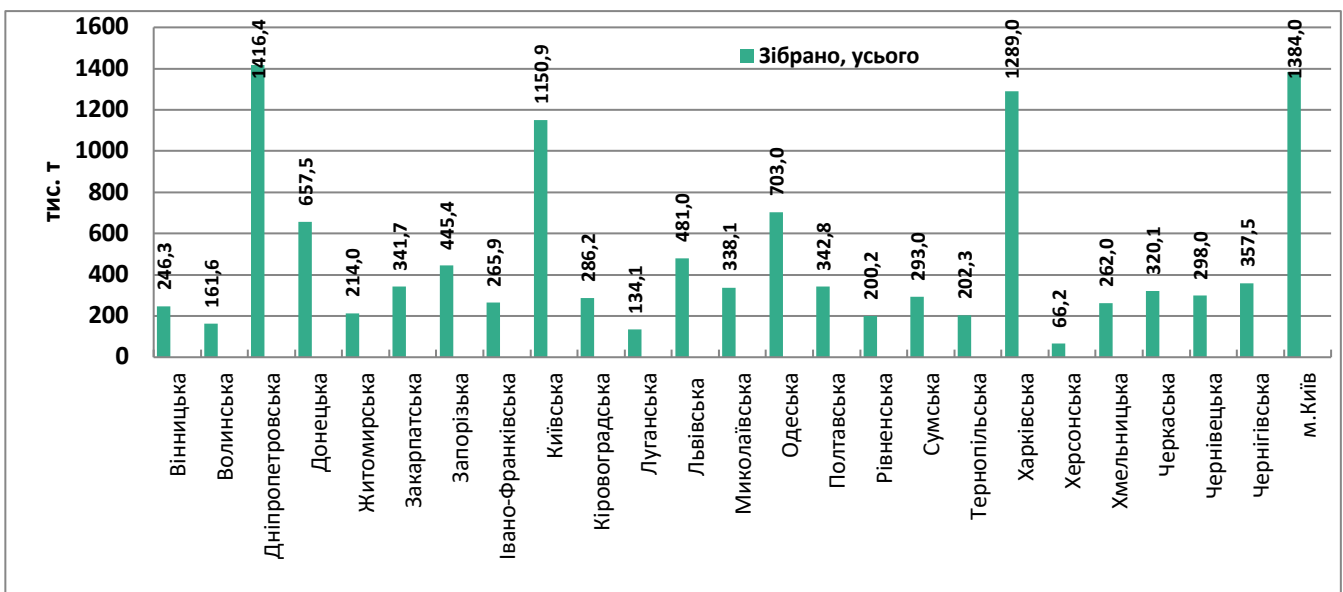
Завдяки впровадженню в 1181 населеному пункті роздільного збирання побутових відходів, роботі 26 сміттесортувальних ліній, 1 сміттєспалювального заводу і 3 сміттєспалювальних установок перероблено та утилізовано близько 6,2 % побутових відходів, з них: 2 % спалено, а 4,2 % побутових відходів потрапило на заготівельні пункти вторинної сировини та сміттєпереробні заводи.

Кількість перевантажених сміттєзвалищ становить 256 од. (4,2%), а 984 од. (16%) не відповідають нормам екологічної безпеки. З 543 сміттєзвалищ, які потребують рекультивації, фактично рекультивовано 74 од. (7,7% потребує рекультивації). Найбільша кількість полігонів, які потребують рекультивації, у Закарпатській області – 67 % від загальної кількості полігонів в області та у м. Києві. Потреба у будівництві нових полігонів складає понад 421 одиниці. Найбільша потреба у будівництві нових полігонів у Дніпропетровській області – 55 одиниць, Закарпатській області – 44 одиниці.

Через неналежну системи поводження з твердими побутовими відходами в населених пунктах, як правило у приватному секторі, щорічно виявляється 26,6 тис. несанкціонованих звалищ, що займають площу 0,75 тис. га, з них ліквідовано у 2018 році 26 тис. несанкціонованих звалищ площею 0,68 тис. га.

На відміну від промислових відходів ТПВ характеризуються розосередженістю по всій території України і на теперішній час саме вони привертають увагу як органів влади, так і громадськості. В Україні, незважаючи на зменшення кількості населення, спостерігається тенденція до безупинного зростання обсягів збирання й вивезення побутових відходів.

Загалом слід зазначити, що незважаючи на певні позитивні зрушення, проблема побутових відходів залишається однією з найбільш гострих господарських і природоохоронних проблем. Оновлення компонентного складу, обмеженість територій для розміщення полігонів для захоронення відходів призводить до зростання витрат на поводження з ними та напруженості у суспільстві.

Джерело: Державна служба статистики України

Рис. 13. Поводження з побутовими та подібними відходами за регіонами у 2018 році

3. Основні екологічні проблеми регіонів України

1) Забруднення атмосферного повітря викидами промислових підприємств та автотранспорту

Забруднення атмосферного повітря є однією з найгостріших екологічних проблем. Незважаючи на певний спад виробництва в Україні, рівень забруднення атмосферного повітря великих міст і промислових регіонів залишається стабільно високим. Основними забруднювачами атмосферного повітря та джерелами викидів парникових газів в Україні є підприємства добувної і переробної промисловості, теплоенергетики, автотранспорт.

Фактично дві третини населення країни проживає на територіях, де стан атмосферного повітря не відповідає гігієнічним нормативам, що впливає на загальну захворюваність населення.

Основними причинами, що зумовлюють незадовільний стан якості атмосферного повітря в населених пунктах, спричиняють концентрацію парникових газів в атмосфері, є недотримання суб'єктами господарювання норм природоохоронного законодавства та низькі темпи впровадження новітніх технологій.

2) Зміна клімату

За останні 30 років середньорічна температура в Україні зросла майже на 1°C. Потепління в Україні характеризується нерівномірністю – періоди стрімкого збільшення температури змінювалися його уповільненням, або похолоданням. У такі періоди на тлі загального потепління відмічаються хвилі холоду із заморозками, що небезпечно для багатьох галузей економіки, зокрема, для сільського господарства.

Середньорічна температура протягом року може значно коливатися, утворюючи температурні аномалії. Важливою особливістю сучасного клімату України, яка має свій прояв у всі сезони року, стали різкі перепади добових температур повітря в межах 10-15°C впродовж 1-2 діб. Різкі зміни погоди супроводжуються усіма видами небезпечних і стихійних метеорологічних явищ. Кількість таких явищ (сильного дощу, сильного вітру, сильних снігопадів, сильного туману, крупного граду, шквалу, сильної ожеледі, сильної хуртовини) зросла. Змістилися кліматичні сезони: весняний та осінній переходи температури повітря через 0 градусів відбуваються раніше, в середньому, на 1-6 днів, залежно від регіону.

У різних регіонах зміна клімату проявляється по-різному: десь це посуха, а десь зливові дощі, які призводять до затоплень. Водність річок у літні місяці вже декілька років значно менша за встановлені рівні. В липні 2015-го вона в більшості вітчизняних річок становила 38-63% норми. Кількість опадів взимку зменшилася, весною і влітку змінилася несуттєво, а восени зросла. Почастішали випадки, коли половина або місячна норма опадів випадає за кілька годин.

Наслідки зміни клімату (потепління, зростання кількості та інтенсивності екстремальних погодних явищ) одночасно з високим рівнем вразливості окремих верств населення призводять до соціальних та економічних втрат сьогодні та в майбутньому. Зокрема, слід відзначити зростання загрози катастрофічних повеней у Карпатах, масштабних пожеж на торфовищах, підтоплення територій, розширення аридної зони південного регіону, підвищення частоти та тривалості посух, висихання річок та водойм Причорномор'я, Приазов'я, включно з лиманами, перетворення степів південного регіону на пустелі, затоплення прибережних територій та гостру нестачу питної води в центральних, південних і східних регіонах України.

3) Забруднення водних об'єктів скидами забруднюючих речовин

Основними джерелами забруднення вод є скиди з промислових об'єктів, неналежний стан інфраструктури водовідведення та очисних споруд, недотримання норм водоохоронних зон, змив та дренажування токсичних речовин із земель сільськогосподарського призначення.

Основні речовини, що призводять до забруднення, - сполуки важких металів, сполуки азоту та фосфору, нафтопродукти, феноли, сульфати, поверхнево-активні речовини. Останнім

часом зростає забруднення медичними відходами та мікропластиком, яке на сьогодні не контролюється.

Забруднення вод призводить до виникнення різноманітних захворювань населення, зниження загальної резистентності організму і, як наслідок, до підвищення рівня загальної захворюваності, зокрема на інфекційні та онкологічні захворювання.

Україна є однією з найменш водозабезпечених країн Європи, при цьому водокористування в країні здійснюється переважно нераціонально. Внаслідок токсичного, мікробіологічного та біогенного забруднення відбувається погіршення екологічного стану річкових басейнів, а також прибережних вод та територіальних вод Чорного і Азовського морів. Особливо слід відзначити незадовільний стан причорноморських лиманів, більшість з яких належать до природно-заповідного фонду і є унікальними рекреаційними ресурсами.

Підземні води України в багатьох регіонах за своєю якістю не відповідають установленим вимогам до джерел водопостачання, що пов'язано передусім з антропогенним забрудненням, а інтенсивне їх використання призводить до виснаження горизонтів підземних вод.

4) Деградація та забруднення ґрунтів

Водною та вітровою ерозією уражені близько 57% території України, понад 12% території держави зазнають підтоплення. За різними критеріями забрудненими є близько 20% земель України. Щороку фіксується майже 23 тис. випадків зсувів. Унаслідок абразії руйнується до 60% узбережжя Азовського і Чорного морів та 41% берегової лінії дніпровських водосховищ. Більш як 150 тис. га земель порушені внаслідок гірничодобувної та інших видів діяльності. Кількість підземних і поверхневих карстопроявів становить близько 27 тис.

Причини виникнення такої ситуації мають комплексний характер та історичні передумови. Особливо слід відзначити порушення екологічно збалансованого співвідношення між категоріями земель, зменшення території унікальних степових ділянок, надмірну розораність території та порушення природного процесу ґрунтоутворення, використання недосконалих технологій в сільському господарстві, промисловості, енергетиці, транспортній та інших галузях господарства, орієнтацію на досягнення коротко- та середньострокових економічних вигод, ігноруючи природоохоронну складову та негативні наслідки у довгостроковій перспективі.

5) Проблеми, пов'язані з експлуатацією надр

У сфері надрокористування в Україні існують системні проблеми, що становлять реальну загрозу економічній безпеці держави. На території України, яка становить 0,4% суходолу планети, виявлено до 5% усіх мінерально-сировинних ресурсів земної кулі. В Україні виявлено понад 20 тис. родовищ і рудопроявів з 95 видів корисних копалин, з яких близько 8 тис. родовищ мають промислове значення і обліковуються Державним балансом запасів корисних копалин. Загальна кількість розроблених родовищ становить близько 3 тис. Водночас неефективне державне управління у цій сфері, відсутність інвестицій, використання видобувними підприємствами застарілого обладнання, зношеність якого становить до 70%, відтік кваліфікованих спеціалістів призвели до зниження якості виконання робіт у галузі.

Більшість корисних копалин в Україні видобувають у межах кількох головних гірничопромислових регіонів – Донецького, Криворізько-Нікопольського, Прикарпатського. Довготривале інтенсивне видобування надр у цих регіонах призвело до істотних змін геологічного середовища та виникнення надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру. Головними чинниками негативного впливу є надзвичайно висока концентрація гірничих підприємств, високий рівень виробленості переважної більшості родовищ, нелегальне видобування бурштину у значних масштабах, що призвело до порушення екосистем, недостатній обсяг фінансування робіт, пов'язаних із зменшенням впливу на навколишнє природне середовище, зумовленого розробкою родовищ та непроведенням рекультивації вироблених ділянок, передусім Полісся.

6) Збереження біорізноманіття

Займаючи менше 6% площі Європи, Україна володіє близько 35% її біорізноманіття. Біосфера України нараховує більше 70 тис. видів флори і фауни, зокрема флори – понад 27 тис. видів, фауни – понад 45 тис. видів. Протягом останніх років спостерігається збільшення кількості видів рослин і тварин, занесених до Червоної книги України.

До складу природно-заповідного фонду України входять 8246 територій та об'єктів площею 3,98 млн га (6,6% загальної площі країни) та 402,5 тис. га у межах акваторії Чорного моря. Частина земель природно-заповідного фонду в Україні є недостатньою і залишається значно меншою, ніж у більшості держав - членів Європейського Союзу, де частина таких земель становить у середньому 21% площі держав - членів ЄС.

За роки незалежності площа природно-заповідного фонду збільшилася у 2 рази, але цього недостатньо для збереження рідкісних та зникаючих видів рослин і тварин, середовищ їх існування. Недосконалість існуючої законодавчої бази, відсутність чітко визначеної стратегії розвитку заповідної справи та недосконалість системи управління нею, низький рівень фінансового та матеріально-технічного забезпечення організації і функціонування природно-заповідного фонду, невідповідність системи охорони територій та об'єктів природно-заповідного фонду сучасним вимогам, відсутність єдиної системи оплати праці, соціальних гарантій та пільг для їх працівників, низький рівень екологічної освіти та інформованості населення зумовлюють загрозу нецільового використання та втрати територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Значно зросла загроза втрати зарезервованих та перспективних для подальшого заповідання цінних природних комплексів.

Основну загрозу біорізноманіттю становлять діяльність людини та знищення природного середовища існування флори і фауни. Спостерігається катастрофічне зменшення площі територій водно-болотних угідь, степових екосистем, природних лісів, яке відбувається внаслідок розорювання земель, вирубування лісів з подальшою зміною цільового призначення земель, осушення або обводнення територій, промислового, житлового та дачного будівництва тощо. Поширення неаборигенних видів у природних екосистемах викликає значний дисбаланс у біоценозах.

Завдання з охорони біорізноманіття не вирішуються під час приватизації земель, підготовки і виконання програм галузевого, регіонального і місцевого розвитку. Відсутність закріплених на місцевості в установленому законом порядку меж територій та об'єктів природно-заповідного фонду призводить до порушення вимог заповідного режиму. Незадовільними є темпи встановлення у природі (на місцевості) прибережних захисних смуг вздовж морів, річок та навколо водойм, які виконують роль екологічних коридорів.

Лісистість становить 15,9% території України. Ліси на території держави розміщені нерівномірно, від 3,7% у Запорізькій до 51,4% у Закарпатській областях. Оптимальним, за європейськими рекомендаціями, є показник лісистості 20%, для досягнення якого необхідно створити більше 2 млн га нових лісів. Водночас створення нових лісів не повинно здійснюватися шляхом заліснення унікальних степових ділянок.

Основними причинами виникнення проблем у лісовій сфері є недосконалість системи управління та розвитку лісового господарства, відсутність правових та економічних механізмів, стимулювання запровадження природозберігаючих технологій, недосконалість податкової бази, а також нечіткість визначення правового статусу щодо управління землями під позахисними лісовими смугами.

Координація робіт з охорони та відтворення лісів здійснюється центральними (у лісах) Відсутність системи належного фінансування лісгосподарської діяльності, особливо у східних і південних регіонах України, призвела до припинення робіт із створення захисних лісових насаджень на малопродуктивних і деградованих землях та невиконання попереджувальних протипожежних заходів у лісах, що підвищило ризик виникнення лісових пожеж, осередків шкідників і хвороб лісу, всихання лісів і погіршення екологічної ситуації.

7) Поводження з відходами

Значні обсяги накопичених в Україні відходів і відсутність ефективних заходів, спрямованих на запобігання їх утворенню, перероблення, утилізацію, знешкодження та екологічно безпечно видалення, поглиблюють екологічну кризу і стають гальмівним фактором розвитку

національної економіки. Втрачається вагомий ресурсний потенціал, і водночас погіршується і так несприятлива екологічна ситуація.

Відсутність дієвого контролю призводить до масового утворення несанкціонованих звалищ та численних порушень законодавства під час поводження з небезпечними відходами. За відсутності роздільного збирання побутових відходів практично не розв'язується проблема поводження з небезпечними відходами, які містяться у складі побутових відходів.

У структурі загальних обсягів відходів, що утворилися в державі, відходи I-III класів небезпеки становлять менш як 2% загальної кількості.

В Україні частка гірничопромислових відходів (розкритих порід та продуктів збагачення корисних копалин) є високою – понад 75% усіх утворених відходів, з яких на відходи комунальної сфери припадає менш як 2%. Фактичні обсяги накопичених відходів перевищують ті, що відображені у статистичній звітності, оскільки збанкрутілі та непрацюючі підприємства, які раніше накопичили значні обсяги відходів, не враховуються під час проведення державних статистичних спостережень. Місця видалення відходів, які розташовані на території таких підприємств, негативно впливають на стан довкілля. Спостерігається вкрай низький рівень заміщення первинних природних ресурсів за рахунок використання відходів виробництва чи побічних продуктів (у тому числі шлаків).

На відміну від європейських держав в Україні дуже низький рівень перероблення та утилізації твердих побутових відходів і високий показник їх захоронення на полігонах. Значна частина полігонів перевантажена і не відповідає природоохоронним і санітарним нормам.

Значну загрозу для довкілля та здоров'я людини становлять відходи, що утворилися у процесі медичного обслуговування, переробки сировини тваринного походження, фармакологічної та косметологічної промисловості, які містять небезпечні патогенні та умовно патогенні мікроорганізми, а також відходи електричного та електронного обладнання.

Основною причиною такого стану є недосконала законодавча база, відсутність ефективної системи обліку та звітності, системи моніторингу у сфері управління відходами.

8) Проблеми окремих територій (зона відчуження, стан довкілля Донбасу, нелегальний видобуток бурштину)

Зона відчуження і зона безумовного (обов'язкового) відселення

На землях зони відчуження і зони безумовного (обов'язкового) відселення є стійке забруднення довкілля радіоактивними речовинами. Ці землі виведені з господарського обігу та відмежовуються від суміжної території.

На території зони відчуження і зони безумовного (обов'язкового) відселення розташовані об'єкти Державного спеціалізованого підприємства «Чорнобильська АЕС», які потребують зняття їх з експлуатації та переведення в екологічно безпечний стан, та об'єкти системи радіаційно-екологічного контролю та моніторингу радіаційного стану довкілля і забезпечення радіаційної безпеки.

Земельні, водні та лісові ресурси зони відчуження і зони безумовного (обов'язкового) відселення, які виконують функцію природного бар'єра на шляху розповсюдження радіоактивного забруднення за їх межі, потребують постійного контролю, використання з дотриманням вимог радіаційної безпеки. Водночас на території зони відчуження і зони безумовного (обов'язкового) відселення з'явилася можливість збереження в екологічно відновленому стані найбільш типових природних комплексів Полісся.

Екологічні проблеми Донбасу

Військовими діями, руйнацією інфраструктури та екологічно небезпечних підприємств на тимчасово окупованій території України порушено екологічну рівновагу, що призвело до небезпечних змін стану довкілля, спричинило шкоду здоров'ю та порушило безпеку життєдіяльності для 5 млн населення на території близько 30 тис. км².

Основними загрозами є: затоплення шахт і можливість виходу токсичних шахтних вод на поверхню, проникнення у підземні води; загроза потрапляння їх до річки Сіверський Донець

та Азовського моря; припинення роботи очисних споруд і пошкодження сховищ токсичних та радіоактивних відходів; пошкодження територій природно-заповідного фонду; забруднення атмосферного повітря та ґрунтів хімічними продуктами внаслідок вибухів боєприпасів; знищення ландшафтів і рослинності у зв'язку з використанням військової техніки та будівництвом оборонних споруд; знищення значних площ лісів унаслідок викликаних воєнними діями пожеж та неконтрольованих рубок.

Протягом останніх років на зазначених територіях практично відсутня можливість для оцінки пошкоджень природних комплексів і промислових об'єктів, проведення необхідних ремонтних і відновлювальних робіт, а також здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони довкілля.

Проведення екологічного моніторингу стану території Донецької та Луганської областей, де органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження, з можливим залученням міжнародних екологічних експертів з метою оцінки екологічної ситуації, стає все більш актуальним.

Нелегальний видобуток бурштину

Активність щодо нелегального видобутку бурштину спостерігається в межах Житомирської області (Олевський, Овруцький і Коростенський райони), Рівненської області (Рокитнівський, Дубровицький, Володимирецький, Зарічненський і Сарненський райони) та Волинської області (Ратнівський і Любешівський райони).

Основними негативними наслідками від нелегального видобутку бурштину є:

- порушення цілісності геологічних порід;
- порушення гідрогеологічних умов на прилеглих територіях;
- знищення трав'яного покриву і родючого шару ґрунту;
- вирубування дерев і порушення їх кореневої системи;
- зміна водно-болотних біоценозів;
- провокування активізації водної та вітрової ерозії.

4. Зобов'язання у сфері охорони довкілля

Засади екологічної політики України визначені Законом України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» (№ 2697-VIII від 28.02.2019). Закон передбачає інтегрування екологічних вимог під час розроблення і затвердження документів державного планування, галузевого (секторального), регіонального та місцевого розвитку.

Відповідно до Указу Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» (№ 722/2019) має бути забезпечено дотримання Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року.

Відповідно до Закону України «Про засади державної регіональної політики» (№ 156-VIII від 05.02.2015) одним з пріоритетів державної регіональної політики є створення ефективної системи охорони навколишнього природного середовища шляхом врахування екологічної складової у стратегіях регіонального розвитку, оцінювання, вирівнювання та зниження техногенно-екологічного навантаження на довкілля у регіонах (ст. 6, п. 1).

Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» (№ 1264-XII від 26.06.91) визначено (ст. 20⁴), що до компетенції обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій у сфері охорони навколишнього природного середовища належить:

а) забезпечення реалізації державної політики у сфері заповідної справи, формування, збереження та використання екологічної мережі, здійснення управління та регулювання у сфері охорони і використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду України на відповідній території;

б) участь у проведенні моніторингу стану навколишнього природного середовища;

в) участь у розробленні стандартів щодо регулювання використання природних ресурсів і охорони навколишнього природного середовища від забруднення та інших шкідливих впливів;

г) реалізація повноважень у сфері оцінки впливу на довкілля відповідно до законодавства про оцінку впливу на довкілля;

ґ) затвердження за поданням центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, для підприємств, установ і організацій лімітів використання природних ресурсів (крім природних ресурсів загальнодержавного значення), скидів забруднюючих речовин у навколишнє природне середовище (крім скидів, що призводять до забруднення природних ресурсів загальнодержавного значення, навколишнього природного середовища за межами відповідної території);

д) видача дозволів на здійснення операцій у сфері поводження з відходами, викиди шкідливих речовин у навколишнє природне середовище, спеціальне використання природних ресурсів відповідно до законодавства;

д¹) реалізація повноважень у сфері стратегічної екологічної оцінки відповідно до законодавства про стратегічну екологічну оцінку;

е) вирішення інших питань у сфері охорони навколишнього природного середовища відповідно до закону.

Основними міжнародними правовими документами щодо СЕО є Протокол про стратегічну екологічну оцінку (Протокол про СЕО) до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті (Конвенція Еспо), ратифікований Верховною Радою України (№ 562-VIII від 01.07.2015), та Директива 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів і програм на навколишнє середовище, імплементація якої передбачена Угодою про асоціацію між Україною та ЄС. В Україні проведення СЕО регламентується Законом України «Про стратегічну екологічну оцінку» (№ 2354-VIII від 20.03.2018).

Юридичні засади поводження з водними ресурсами визначаються Водним кодексом України (№ 214/95-ВР від 06.06.95) та іншими законодавчими актами, що були розроблені для забезпечення збереження, збалансованого й науково обґрунтованого використання та відновлення водних ресурсів, захисту водних ресурсів від забруднення, зараження й

виснаження, запобігання та пом'якшення негативного впливу, покращення екологічного стану водних об'єктів і захисту прав водокористувачів.

У зв'язку з набранням чинності з 04.06.2017 Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, що регулюють відносини, пов'язані з одержанням документів дозвільного характеру щодо спеціального водокористування» від 07.02.2017 № 1830-VIII, повноваження стосовно видачі дозволів на спеціальне водокористування передано Державному агентству водних ресурсів України.

Основне чинне екологічне законодавство та норми у сфері користування водними ресурсами:

- Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку видачі дозволів на спеціальне водокористування»;
- Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку розроблення нормативів гранично допустимого скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та перелік забруднюючих речовин, скидання яких у водні об'єкти нормується»;
- Постанова Кабінету Міністрів України «Про правовий режим зон санітарної охорони водних об'єктів»;
- Наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища України «Про затвердження Інструкції про порядок розробки та затвердження гранично допустимих скидів (ГДС) речовин у водні об'єкти із зворотними водами»;
- Наказ Міністерства охорони здоров'я «Про затвердження Державних санітарних норм та правил «Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною».

Правове й інституційне регулювання та ключові екологічні вимоги у сфері охорони атмосферного повітря визначаються в Законі України «Про охорону атмосферного повітря» (2707-XII від 16.10.92). Основне чинне законодавство та норми у сфері захисту атмосферного повітря:

- Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення та оплати робіт, пов'язаних з видачею дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами, обліку підприємств, установ, організацій та громадян - підприємців, які отримали такі дозволи»;
- Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку ведення державного обліку в галузі охорони атмосферного повітря»;
- Наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища України «Про затвердження Інструкції про зміст та порядок складання звіту проведення інвентаризації викидів забруднюючих речовин на підприємстві»;
- Наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища України «Про затвердження Інструкції про загальні вимоги до оформлення документів, у яких обґрунтовуються обсяги викидів, для отримання дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами для підприємств, установ, організацій та громадян-підприємців»;
- Наказ Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження Державних санітарних правил планування та забудови населених пунктів»;
- «Гранично допустимі концентрації хімічних і біологічних речовин в атмосферному повітрі населених місць», затверджені т.в.о. головного державного санітарного лікаря України.

Правові засади у сфері поводження з відходами забезпечуються Законом України «Про відходи» (№ 187/98-ВР від 05.03.1998) та іншими законодавчими актами, що були розроблені для регулювання діяльності з метою уникнення чи мінімізації утворення відходів, зберігання й поводження з ними, запобігання та зменшення негативних наслідків для довкілля і здоров'я людини від утворення, зберігання та поводження з відходами. Повноваження місцевих державних адміністрацій у сфері поводження з відходами визначаються статтею 20 закону «Про відходи».

Закон України «Про рослинний світ» (№ 591-XIV від 09.04.1999) визначає, що під час розроблення проєктів законодавчих актів, загальнодержавних, міждержавних, регіональних програм необхідно враховувати такі вимоги:

- збереження природної просторової, видової, популяційної та ценотичної різноманітності об'єктів рослинного світу;
- збереження умов місцезростання дикорослих рослин і природних рослинних угруповань;
- науково обґрунтоване, невиснажливе використання природних рослинних ресурсів;
- здійснення заходів щодо запобігання негативному впливу господарської діяльності на рослинний світ;
- охорони об'єктів рослинного світу від пожеж, захист від шкідників і хвороб;
- здійснення заходів щодо відтворення об'єктів рослинного світу;
- регулювання поширення та чисельності дикорослих рослин і використання їх запасів з урахуванням інтересів охорони здоров'я населення (ст. 5).

В Україні сформовано інвестиційне законодавство, в якому, зокрема, значна увага приділяється необхідності дотримання екологічних норм в процесі інвестиційної діяльності. Так Законом України «Про інвестиційну діяльність» (№ 1560-XII від 18.09.1991) встановлюється заборона інвестування в об'єкти, створення і використання яких не відповідає вимогам санітарно-гігієнічних, радіаційних, екологічних, архітектурних та інших норм, встановлених законодавством України (ст. 4). У разі порушення екологічних, санітарно-гігієнічних та архітектурних норм державний орган може прийняти рішення про зупинення або припинення інвестиційної діяльності (ст. 21). Також у ст. 8 зазначається, що інвестор зобов'язаний одержати висновок з оцінки впливу на довкілля у випадках та порядку, встановлених Законом України «Про оцінку впливу на довкілля» (№ 2059-VIII від 23.05.2017).

5. Ймовірні наслідки для довкілля від реалізації Стратегії

Ймовірні наслідки для довкілля від реалізації Стратегії визначалися відповідно до контрольного переліку, наведеного в табл. 2.

Таблиця 2. Оцінка ймовірних наслідків для довкілля від реалізації Стратегії відповідно до контрольного переліку

Чи може реалізація Стратегії спричинити:	Негативний вплив			Пом'якшення існуючої ситуації
	Так	Ймовірно	Ні	
Повітря				
1. Збільшення викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел?		•		+
2. Збільшення викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел?		•		+
3. Погіршення якості атмосферного повітря?		•		+
4. Появу джерел неприємних запахів?			•	
5. Зміни повітряних потоків, вологості, температури або ж будь-які локальні чи регіональні зміни клімату?			•	
Водні ресурси				
6. Збільшення обсягів скидів у поверхневі води?		•		+
7. Будь-які зміни якості поверхневих вод (зокрема таких показників, як температура, розчинений кисень, прозорість, але не обмежуючись ними)?		•		
8. Збільшення скидання шахтних і кар'єрних вод у водні об'єкти?			•	
9. Значне зменшення кількості вод, що використовуються для водопостачання населення?			•	+
10. Збільшення навантаження на каналізаційні системи та погіршення якості очистки стічних вод?		•		+
11. Появу загроз для людей і матеріальних об'єктів, пов'язаних з водою (зокрема таких, як паводки або підтоплення)?			•	
12. Зміни напрямів і швидкості течії поверхневих вод або зміни обсягів води будь-якого поверхневого водного об'єкту?			•	
13. Порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок регіону?			•	+
14. Зміни напряму або швидкості потоків підземних вод?			•	
15. Зміни обсягів підземних вод (шляхом відбору чи скидів або ж шляхом порушення водоносних горизонтів)?			•	
16. Забруднення підземних водоносних горизонтів?			•	
Відходи				
17. Збільшення кількості утворюваних твердих побутових відходів?		•		+
18. Збільшення кількості утворюваних чи накопичених промислових відходів IV класу небезпеки?		•		+
19. Збільшення кількості відходів I-III класу небезпеки?		•		
20. Спорудження еколого-небезпечних об'єктів поводження з відходами?			•	
21. Утворення або накопичення радіоактивних відходів?			•	
Земельні ресурси				
22. Порушення, переміщення, ущільнення ґрунтового шару?			•	+
23. Будь-яке посилення вітрової або водної ерозії ґрунтів?			•	
24. Зміни в топографії або в характеристиках рельєфу?		•		
25. Появу таких загроз, як землетруси, зсуви, селеві потоки, провали землі та інші подібні загрози через нестабільність літогенної основи або зміни геологічної структури?			•	
26. Суттєві зміни в структурі земельного фонду, чинній або планованій практиці використання земель?		•		
27. Виникнення конфліктів між ухваленими цілями стратегії та			•	

Чи може реалізація Стратегії спричинити:	Негативний вплив			Пом'якшення існуючої ситуації
	Так	Ймовірно	Ні	
цілями місцевих громад?				
Біорізноманіття				
28. Негативний вплив на об'єкти природно-заповідного фонду (зменшення площ, початок небезпечної діяльності у безпосередній близькості або на їх території тощо)?			•	+
29. Зміни у кількості видів рослин або тварин, їхній чисельності або територіальному представництві?			•	
30. Збільшення площ зернових культур або сільськогосподарських угідь в цілому?			•	
31. Порушення або деградацію середовищ існування диких видів тварин?		•		+
Рекреаційні зони та культурна спадщина				
32. Будь-який вплив на кількість і якість наявних рекреаційних можливостей?			•	+
33. Будь-який вплив на наявні об'єкти історико-культурної спадщини?			•	+
34. Інші негативні впливи на естетичні показники об'єктів довкілля (перепони для публічного огляду мальовничих краєвидів, появу естетично неприйнятних місць, руйнування пам'ятників природи тощо)?			•	
Населення та інфраструктура				
35. Зміни в локалізації, розміщенні, щільності та зростанні кількості населення будь-якої території?			•	
36. Вплив на нинішній стан забезпечення житлом або виникнення нових потреб у житлі?			•	
37. Суттєвий вплив на нинішню транспортну систему? Зміни в структурі транспортних потоків?	•			
38. Необхідність будівництва нових об'єктів для забезпечення транспортних сполучень?	•			
39. Потреби в нових або суттєвий вплив на наявні комунальні послуги?			•	
40. Появу будь-яких реальних або потенційних загроз для здоров'я людей?			•	+
Екологічне управління та моніторинг				
41. Послаблення правових і економічних механізмів контролю в галузі екологічної безпеки?			•	
42. Погіршення екологічного моніторингу?			•	
43. Усунення наявних механізмів впливу органів місцевого самоврядування на процеси техногенного навантаження?			•	
44. Стимулювання розвитку екологічно небезпечних галузей виробництва?			•	
Інше				
45. Підвищення рівня використання будь-якого виду природних ресурсів?			•	
46. Суттєве вилучення будь-якого невідновного ресурсу?			•	
47. Збільшення споживання значних обсягів палива або енергії?		•		+
48. Суттєве порушення якості природного середовища?			•	
49. Появу можливостей досягнення короткотермінових цілей, які ускладнюватимуть досягнення довготривалих цілей у майбутньому?			•	
50. Такі впливи на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності викличуть значний негативний екологічний ефект, що матиме значний негативний прямий або опосередкований вплив на добробут людей?			•	

На основі оцінок, представлених в табл. 2, можна зробити такі висновки щодо ймовірних наслідків для довкілля від реалізації Стратегії:

Атмосферне повітря. Ймовірно до збільшення обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних і пересувних джерел призведе реалізація:

- завдання 1.1.2 «Посилення використання потенціалу середніх і малих міст», а саме створення локальних економічних кластерів машинобудування, легкої промисловості, металообробки тощо, а також реіндустріалізація міст (в т.ч. індустріальні та технологічні парки);
- завдання 1.2.2 «Відтворення довкілля Азовського та Чорного морів», а саме будівництво об'єктів транспортної та інженерної інфраструктури в приморській смузі;
- завдання 1.2.3 «Відновлення та розбудова територій Донецької та Луганських областей, що постраждали внаслідок війни на сході України», а саме відновлення та/або реконструкція аеропортів (аеропортового господарства, терміналів, злітно-посадкових смуг тощо) у м. Маріуполь, Краматорськ та Северодонецьк;
- завдання 1.3.1 «Транспортна інфраструктура», а саме створення логістичних центрів та перевантажувальних комплексів на території регіону з метою подальшого розвитку мультимодальних перевезень, розвиток мережі регіональних аеропортів, а також розвиток річкової інфраструктури та залучення інвестицій до неї;
- завдання 2.3.2 «Підтримка залучення та розміщення інвестицій», а саме розробка та інженерно-технічне облаштування індустріальних парків.

Це ймовірно може призвести до погіршення якості атмосферного повітря.

Разом з тим, Стратегія містить завдання та заходи, реалізація яких має призвести до зменшення обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних і пересувних джерел і відповідно до покращення якості атмосферного повітря, зокрема:

- завдання 1.1.2 «Посилення використання потенціалу середніх і малих міст», а саме відновлення комунального транспорту, використання енергоощадних технологій та альтернативних джерел енергії;
- завдання 1.2.2 «Відновлення довкілля Азовського і Чорного морів», а саме впровадження програм з очистки забруднених вод і повітря;
- завдання 1.2.3 «Відновлення та розбудова територій Донецької та Луганських областей, що постраждали внаслідок війни на сході України», а саме сприяння зменшенню техногенного навантаження підприємств базових галузей Донецької та Луганської областей на довкілля, а також використання енергоощадних технологій у виробничій сфері на майбутніх нових підприємствах і зниження рівня антропогенного і техногенного навантаження на територію;
- завдання 1.3.1 «Транспортна інфраструктура», а саме сприяння збільшенню екологічно чистих видів транспорту;
- завдання 2.4.1 «Сприяння розвитку екосистеми для впровадження інновацій», а саме здійснення регіональної інноваційної політики, спрямованої на технологічне переоснащення регіональних виробництв на базі сучасних технологій, зокрема, ресурсозберігаючих та екологічно безпечних, зменшення техногенного навантаження на регіональні екосистеми, підвищення ефективності використання сировини місцевого походження.

Водні ресурси. Ймовірно до збільшення обсягів скидів забруднених вод у поверхневі водні об'єкти, погіршення якості поверхневих вод і збільшення навантаження на каналізаційні системи може призвести реалізація таких завдань і заходів Стратегії:

- завдання 1.1.2 «Посилення використання потенціалу середніх і малих міст», а саме створення локальних економічних кластерів машинобудування, легкої промисловості, металообробки тощо, а також реіндустріалізація міст (в т.ч. індустріальні та технологічні парки);
- завдання 1.2.2 «Відтворення довкілля Азовського та Чорного морів», а саме будівництво об'єктів транспортної та інженерної інфраструктури в приморській смузі;
- завдання 1.3.1 «Транспортна інфраструктура», а саме створення логістичних центрів та перевантажувальних комплексів на території регіону з метою подальшого розвитку мультимодальних перевезень, розвиток мережі регіональних аеропортів, а також розвиток річкової інфраструктури та залучення інвестицій до неї;
- завдання 2.3.2 «Підтримка залучення та розміщення інвестицій», а саме розробка та інженерно-технічне облаштування індустріальних парків.

Розробка покладів літію в Україні, передбачена завданням 1.3.1 «Транспортна інфраструктура», ймовірно може призвести до забруднення підземних водоносних горизонтів.

Утім, Стратегія містить завдання та заходи, реалізація яких має призвести до покращення якості очистки стічних вод і зменшення обсягів скидів забруднених вод у поверхневі водні об'єкти, що не призводитиме до погіршення якості поверхневих вод. Це такі завдання та заходи:

- завдання 1.2.1 «Створення умов для подальшого розвитку гірських територій українських Карпат», а саме будівництво та реконструкція очисних споруд, каналізаційних насосних станцій та каналізування населених пунктів;
- завдання 1.2.2 «Відновлення довкілля Азовського і Чорного морів», а саме впровадження програм з очистки забруднених вод і повітря;
- завдання 1.2.3 «Відновлення та розбудова територій Донецької та Луганських областей, що постраждали внаслідок війни на сході України», а саме сприяння зменшенню техногенного навантаження підприємств базових галузей Донецької та Луганської областей на довкілля;
- завдання 1.3.2 «Інженерна інфраструктура», а саме запровадження комплексу заходів з централізованого водопостачання та централізованого водовідведення.

Також завданням 1.2.1 «Створення умов для подальшого розвитку гірських територій українських Карпат» передбачено заходи з відновлення і підтримання сприятливого гідрологічного стану річок і водойм для потреб населення та підприємств, що має позитивно вплинути на стан і якість водних об'єктів гірських територій українських Карпат.

Відходи. Ймовірно до збільшення обсягів утворюваних промислових і твердих побутових відходів може призвести реалізація таких завдань і заходів Стратегії:

- завдання 1.1.2 «Посилення використання потенціалу середніх і малих міст», а саме створення локальних економічних кластерів машинобудування, легкої промисловості, металообробки тощо, а також реіндустріалізація міст (в т.ч. індустріальні та технологічні парки);
- завдання 1.2.1 «Створення умов для подальшого розвитку гірських територій українських Карпат», а саме скасування інфраструктурних обмежень, розбудова просторово збалансованої дорожньої, виробничої та соціальної інфраструктури», а також будівництво та реконструкція доріг, мостів і штучних споруд;
- завдання 1.2.2 «Відтворення довкілля Азовського та Чорного морів», а саме будівництво об'єктів транспортної та інженерної інфраструктури в приморській смузі;
- завдання 1.3.1 «Транспортна інфраструктура», а саме створення логістичних центрів та перевантажувальних комплексів на території регіону з метою подальшого розвитку мультимодальних перевезень, а також розробка покладів літію;
- завдання 2.3.2 «Підтримка залучення та розміщення інвестицій», а саме розробка та інженерно-технічне облаштування індустріальних парків.

Разом з тим, Стратегія передбачає завдання та заходи, реалізація яких має призвести до покращення ситуації з промисловими і твердими побутовими відходами:

- завдання 1.2.2 «Відновлення довкілля Азовського і Чорного морів», а саме розроблення місцевих планів дій з охорони навколишнього природного середовища та затвердження цільових місцевих екологічних програм;
- завдання 1.2.3 «Відновлення та розбудова територій Донецької та Луганських областей, що постраждали внаслідок війни на сході України», а саме сприяння зменшенню техногенного навантаження підприємств базових галузей Донецької та Луганської областей на довкілля, а також використання енергоощадних технологій у виробничій сфері на майбутніх нових підприємствах і зниження рівня антропогенного і техногенного навантаження на територію;
- завдання 2.4.1 «Сприяння розвитку екосистеми для впровадження інновацій», а саме здійснення регіональної інноваційної політики, спрямованої на технологічне переоснащення регіональних виробництв на базі сучасних технологій, зокрема, ресурсозберігаючих та екологічно безпечних, зменшення техногенного навантаження на регіональні екосистеми, підвищення ефективності використання сировини місцевого походження.

Земельні ресурси. Унаслідок реалізації Стратегії не передбачається поява таких загроз, як землетруси, зсуви, селеві потоки, провали землі та інші подібні загрози. Ймовірно до змін у топографії або в характеристиках рельєфу та змін в чинній практиці використання земель може призвести реалізація таких завдань і заходів Стратегії:

- завдання 1.2.2 «Відтворення довкілля Азовського та Чорного морів», а саме будівництво об'єктів транспортної та інженерної інфраструктури в приморській смузі;
- завдання 1.3.1 «Транспортна інфраструктура», а саме створення логістичних центрів та перевантажувальних комплексів на території регіону з метою подальшого розвитку мультимодальних перевезень, а також розробка покладів літію;
- завдання 2.3.2 «Підтримка залучення та розміщення інвестицій», а саме розробка та інженерно-технічне облаштування індустриальних парків.

Разом з тим, Стратегія містить такі завдання й заходи, реалізація яких може призвести до покращення якості ґрунтів у Карпатському та Азово-Чорноморському регіонах:

- завдання 1.2.1 «Створення умов для подальшого розвитку гірських територій українських Карпат», а саме заходи із захисту від підтоплення і затоплення, спрямованих на запобігання розвитку небезпечних геологічних процесів, проведення заходів щодо хімічної меліорації ґрунтів;
- завдання 1.2.2 «Відновлення довкілля Азовського і Чорного морів», а саме розроблення місцевих планів дій з охорони навколишнього природного середовища та затвердження цільових місцевих екологічних програм.

Біорізноманіття. Ймовірно до порушення середовищ існування диких видів тварин може призвести реалізація завдання 1.3.1 «Транспортна інфраструктура».

У Стратегії не передбачається реалізація завдань, які можуть призвести до негативного впливу на існуючі об'єкти природно-заповідного фонду. Разом з тим, Стратегія містить такі завдання й заходи, реалізація яких сприятиме збереженню біорізноманіття та покращенню стану об'єктів природно-заповідного фонду

- завдання 1.2.2 «Відновлення довкілля Азовського і Чорного морів», а саме створення на суходолі і в акваторії Чорного й Азовського морів системи територій і об'єктів природно-заповідного фонду, організація заповідників місцевого значення та залицення територій;
- завдання 1.2.3 «Відновлення та розбудова територій Донецької та Луганських областей, що постраждали внаслідок війни на сході України», а саме відновлення лісів на території Донецької і Луганської області;
- завдання 1.2.6 «Формування мережі природно-заповідних територій та їх збереження».

Рекреаційні зони та культурна спадщина. Багато завдань і заходів Стратегії спрямовані на покращення ситуації з рекреаційними зонами та культурною спадщиною. Це такі завдання та заходи:

- завдання 1.1.2 «Посилення використання потенціалу середніх і малих міст», а саме розвиток в містах позаіндустріальних видів економічної діяльності, зокрема у сферах туризму та рекреації, логістики, виставкової діяльності тощо;
- завдання 1.2.1 «Створення умов для подальшого розвитку гірських територій українських Карпат», а саме підготовка пропозицій щодо внесення об'єктів культурної спадщини Українських Карпат до Списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, забезпечення розвитку сталого туризму в Українських Карпатах, а також створення агротуристичних та агорекреаційних кластерів Карпатського регіону;
- завдання 1.2.2 «Відновлення довкілля Азовського і Чорного морів», а саме створення умов для розвитку рекреаційно-туристичних послуг як на Азовському узбережжі, так і на усій території регіону;
- завдання 1.4.3 «Розвиток внутрішнього українського туризму».

Населення та інфраструктура. Внаслідок реалізації Стратегії мають відбутися зміни у структурі транспортних потоків та мають бути збудовані нові об'єкти для забезпечення транспортних сполучень, що пов'язано з виконанням таких завдань і заходів:

- завдання 1.2.1 «Створення умов для подальшого розвитку гірських територій українських Карпат», а саме скасування інфраструктурних обмежень, розбудова просторово збалансованої дорожньої, виробничої та соціальної інфраструктури, а також будівництво та реконструкція доріг, мостів і штучних споруд;

- завдання 1.2.2 «Відтворення довкілля Азовського та Чорного морів», а саме будівництво об'єктів транспортної та інженерної інфраструктури в приморській смузі для забезпечення умов розвитку населених пунктів та курортів;
- завдання 1.2.3 «Відновлення та розбудова територій Донецької та Луганських областей, що постраждали внаслідок війни на сході України», а саме відновлення залізничних доріг, супутньої транспортно-логістичної інфраструктури та здійснення їх модернізації за віссю «схід-захід»; відновлення та модернізація обладнання та інфраструктури Маріупольського морського порту; відновлення та/або реконструкція аеропортів (аеропортового господарства, терміналів, злітно-посадкових смуг тощо) у м. Маріуполь, Краматорськ та Северодонецьк; відновлення авіаційної інфраструктури, що забезпечує проведення літаків, які використовують повітряний простір України;
- завдання 1.2.4 «Протидія кризам на проблемних територіях (малозаселені сільські, прикордонні території, монофункціональні міста)», а саме розвиток дорожньої та інженерної інфраструктури;
- завдання 1.3.1 «Транспортна інфраструктура», а саме створення логістичних центрів та перевантажувальних комплексів на території регіону з метою подальшого розвитку мультимодальних перевезень, розвиток мережі регіональних аеропортів, а також розвиток річкової інфраструктури та залучення інвестицій до неї.

Стратегія ймовірно не призведе до появи нових ризиків для здоров'я населення. Натомість, реалізація завдання 2.1.5 «Формування доступної та спроможної мережі для надання якісних медичних послуг» і завдання 2.1.6 «Модернізація та розвиток системи екстреної медичної допомоги» мають сприяти покращенню стану здоров'я населення.

Екологічне управління, моніторинг та інше. Стратегія не передбачає послаблення правових і економічних механізмів контролю в галузі екологічної безпеки.

Ймовірність того, що реалізація Стратегії призведе до таких можливих впливів на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності матимуть значний сумарний (кумулятивний) вплив на довкілля, є незначною.

6. Заходи, що передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання Стратегії

Під час проведення аналізу ймовірних негативних наслідків для довкілля від реалізації Стратегії було виявлено ряд оперативних цілей, завдання яких потребують серйозної уваги під час їх реалізації, щоб не припустити негативного впливу на довкілля, або які доцільно скоригувати для того, щоб посилити позитивні наслідки для довкілля та здоров'я населення внаслідок реалізації Стратегії. Відповідні пропозиції наведені в табл. 3.

Таблиця 3. Пропозиції до цілей і завдань Стратегії

Оперативна ціль	Пропозиції
Стратегічна ціль 1. Формування згуртованої країни в соціальному, економічному, екологічному та просторовому вимірах	
1.2. Посилення можливостей розвитку територій, які потребують державної підтримки (макро- та мікрорівень)	До завдання 1.2.1 «Створення умов для подальшого розвитку гірських територій українських Карпат» <u>додати заходи:</u> <ul style="list-style-type: none"> - підтримка громадських екологічних ініціатив, у тому числі молодіжних; - розширення площі об'єктів природно-заповідного фонду та поліпшення стану природоохоронних територій - формування системи інформування населення щодо питань біорізноманіття, зміни клімату та збереження довкілля
1.3. Розвиток інфраструктури для підтримки надання державних послуг та підвищення інвестиційної привабливості територій	До завдання 1.3.1 «Транспортна інфраструктура» <u>додати заходи:</u> <ul style="list-style-type: none"> - розвиток екологічно дружніх видів транспорту, у тому числі велосипедної інфраструктури, електротранспорту та мережі заправок для електромобілів
	До завдання 1.3.2 «Інженерна інфраструктура» <u>додати заходи:</u> <ul style="list-style-type: none"> - проведення інформаційних кампаній щодо можливостей отримання «теплих» кредитів; - розробка та впровадження інноваційних проєктів з використання альтернативних джерел енергії; - підтримка впровадження альтернативної енергетики; - створення умов для розробки інвестиційних проєктів у сфері альтернативної енергетики; - створення банку даних земель, у тому числі порушених, придатних для розміщення об'єктів альтернативної енергетики; - сприяння впровадженню інноваційних екологічно дружніх технологій на підприємствах-забруднювачах; - підтримка розвитку інженерних розробок у сфері інноваційних екобезпечних технологій.
1.4. Формування єдиного освітнього, інформаційного, культурного простору в межах всієї території України	До завдання 1.4.3 «Розвиток внутрішньо українського туризму» <u>додати заходи:</u> <ul style="list-style-type: none"> - сприяння розвитку екологічного туризму.
Стратегічна ціль 2. Підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів	
2.1. Розвиток людського капіталу	До завдання 2.1.1. Підвищення якості та конкурентності вищої та професійної освіти <u>додати заходи:</u> <ul style="list-style-type: none"> - розвиток освіти для сталого розвитку та екологічної освіти

Оперативна ціль	Пропозиції
2.2. Сприяння розвитку підприємництва, підтримка інтернаціоналізації бізнесу у секторі МСП	До завдання 2.2.1 «Підтримка підприємницької діяльності» <u>дати заходи:</u> - сприяння розвитку екологічно дружнього («зеленого») малого та середнього бізнесу; - створення сприятливих умов для розвитку малого та середнього бізнесу у сфері поводження з побутовими та промисловими відходами; - інформування щодо можливості отримання кредитів для малого і середнього бізнесу; - сприяння розвитку органічного землеробства
2.3. Підвищення інвестиційної привабливості території і громад, підтримка залучення та розміщення інвестицій	До завдання 2.3.2 «Підтримка залучення та розміщення інвестицій» <u>дати заходи:</u> - розроблення та впровадження спеціальних екологічних критеріїв для оцінки інвестиційних проєктів
2.4. Сприяння впровадженню інновацій та зростанню технологічності регіональної економіки, підтримка інноваційних підприємств та стартапів	До завдання 2.4.2 «Підтримка інноваційної діяльності» <u>дати заходи:</u> - сприяння впровадженню інноваційних екологічно дружніх технологій на підприємствах-забруднювачах - створення умов для залучення підприємствами-забруднювачами фінансових ресурсів на модернізацію виробництв шляхом «зелених інвестицій» - підтримка розвитку інженерних розробок у сфері інноваційних екобезпечних технологій
Стратегічна ціль 3. Ефективне людиноцентричне багаторівневе врядування	
3.2. Формування горизонтальної та вертикальної координації секторальних та державної регіональної політик	<u>Додати завдання 3.2.1:</u> створення системи залучення громадськості, місцевих жителів до прийняття рішень, які можуть мати негативний вплив на довкілля
3.4. Розбудова потенціалу суб'єктів державної регіональної політики	До завдання 3.4.1 «Забезпечення професійного розвитку державних службовців, голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування» <u>дати заходи:</u> - сприяти підготовці/перепідготовці/підвищенню кваліфікації з енергетичного менеджменту для підприємств бюджетної сфери.

7. Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання Стратегії для довкілля, у тому числі для здоров'я населення

СЕО не завершується прийняттям рішення про затвердження Стратегії. Значущі наслідки для довкілля, в тому числі для здоров'я населення, повинні відслідковуватися під час реалізації Стратегії, зокрема, з метою виявлення непередбачених несприятливих наслідків і вжиття заходів щодо їх усунення.

Результати моніторингу мають бути доступними для органів влади та громадськості. Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку» встановлює необхідність здійснення моніторингу наслідків виконання документу державного планування для довкілля (ст. 17). Моніторинг може бути використаний для:

- порівняння очікуваних і фактичних наслідків, що дає можливість отримати інформацію про реалізацію Стратегії;
- отримання інформації, яка може бути використана для поліпшення майбутніх оцінок (моніторинг як інструмент контролю якості СЕО);
- перевірки дотримання екологічних вимог, встановлених відповідними органами влади;
- перевірки того, що Стратегія виконується відповідно до затвердженого документу, включаючи передбачені заходи із запобігання, скорочення або пом'якшення несприятливих наслідків.

Для організації моніторингу можуть бути використані існуючі системи моніторингу та інформаційні системи або вони мають бути спеціально удосконалені для цілей СЕО.

Оцінка досягнення цілей Стратегії проводиться за результатами виконання першого та другого етапів її реалізації Мінрегіоном та місцевими органами виконавчої влади через один рік після завершення відповідного етапу.

Узагальнена оцінка результативності Стратегії проводиться через півтора року після завершення строку її дії та подається на розгляд Кабінету Міністрів України, а регіональних стратегій розвитку — на затвердження відповідно Верховною Радою Автономної Республіки Крим, обласними, Київською та Севастопольською міськими радами. Порядок проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації Стратегії визначається Кабінетом Міністрів України.

Моніторинг базується на розгляді обмеженого числа відібраних показників (індикаторів) за кожним зі стратегічних напрямів та аналізі досягнення запланованих результатів. Система запропонованих в Стратегії індикаторів не включає екологічні індикатори та індикатори здоров'я населення. Тому доцільно врахувати екологічні індикатори, зазначені в національній доповіді «Цілі сталого розвитку: Україна» (табл. 4).

Таблиця 4. Рекомендовані екологічні індикатори

Індикатори
Частка електротранспорту у внутрішньому сполученні, %
Частка сільськогосподарських угідь під органічним виробництвом у загальній площі сільськогосподарських угідь, %
Частка енергії, виробленої з відновлювальних джерел, у загальному кінцевому споживанні енергії, %
Частка площі територій та об'єктів природно-заповідного фонду у загальній території області, %
Лісистість території України, %

8. Резюме

1. Метою державної регіональної політики, яка покладається в основу Стратегії, є підвищення рівня життя населення незалежно від місця проживання людини в згуртованій, децентралізованій, конкурентоспроможній і демократичній Україні – розвиток та єдність, орієнтовані на людину.

Основна мета регіональної політики до 2027 року та досягнення довготермінового бачення будуть реалізовані на основі трьох стратегічних цілей:

- 1) формування згуртованої країни в соціальному, економічному, екологічному та просторовому вимірах;
- 2) підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів;
- 3) ефективне людиноцентричне багаторівневе врядування.

Стратегія пов'язана з регіональними стратегіями розвитку та узгоджується зі Стратегією підтримки підприємництва в Україні та Експортною стратегією України.

2. Аналіз трендів стану довкілля регіонів України вказує на зменшення обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних і пересувних джерел; певну стабілізацію обсягів забору та використання води в останні роки (за винятком значного зростання забору води у 2018 році), зменшення рівня водовідведення та скидів забруднених вод; високий рівень господарського освоєння земель; припинення зростання площі природно-заповідного фонду за останні 3 років; невелике зростання кількості утворених, утилізованих і накопичених відходів, а також невпинне зростання загальних обсягів накопичених відходів I-IV класів небезпеки.

3. Основними екологічними проблемами регіонів України є забруднення атмосферного повітря викидами промислових підприємств та автотранспорту; зміна клімату; забруднення водних об'єктів скидами забруднюючих речовин; деградація та забруднення ґрунтів; проблеми, пов'язані з експлуатацією надр; збереження біорізноманіття; поводження з відходами; проблеми окремих територій (зона відчуження, стан довкілля Донбасу, нелегальний видобуток бурштину).

4. Основні зобов'язання у сфері охорони довкілля області визначаються Законами України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року», «Про засади державної регіональної політики», «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про охорону атмосферного повітря», «Про стратегічну екологічну оцінку», «Про оцінку впливу на довкілля», «Про відходи», «Про рослинний світ», «Про інвестиційну діяльність», Водним кодексом України, Указом Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року».

5. В результаті реалізації Стратегії мають відбутися зміни у структурі транспортних потоків та мають бути збудовані нові об'єкти для забезпечення транспортних сполучень. Ймовірно матимуть місце такі негативні наслідки для довкілля:

- збільшення викидів забруднюючих речовин від стаціонарних та пересувних джерел і відповідне погіршення якості атмосферного повітря;
- збільшення скидів забруднених вод у поверхневі водні об'єкти, погіршення якості поверхневих вод і збільшення навантаження на каналізаційні системи;
- збільшення кількості утворюваних промислових і твердих побутових відходів;
- зміни в чинній практиці використання земель;
- порушення або деградація середовищ існування диких тварин

Реалізація багатьох цілей і завдань Стратегії не повинна призвести до появи нових негативних наслідків для довкілля, якщо під час її реалізації будуть належним чином враховані природоохоронні вимоги.

Ймовірність того, що реалізація Стратегії призведе до таких можливих впливів на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності матимуть значний сумарний (кумулятивний) вплив на довкілля, є незначною.

6. Реалізація багатьох оперативних цілей і завдань Стратегії має призвести до покращення екологічної ситуації в регіонах.

Передбачені в Стратегії формування доступної та спроможної мережі для надання якісних медичних послуг і модернізація та розвиток системи екстреної медичної допомоги мають призвести до покращення стану здоров'я населення.

7. Під час проведення аналізу ймовірних негативних наслідків для довкілля від реалізації Стратегії було виявлено ряд оперативних цілей, завдання яких потребують серйозної уваги під час їх реалізації, щоб не припустити негативного впливу на довкілля, або які доцільно скоригувати для того, щоб посилити позитивні наслідки для довкілля та здоров'я населення внаслідок реалізації Стратегії. Для запобігання, зменшення та пом'якшення ймовірних негативних наслідків виконання Стратегії запропоновано ряд заходів.

8. Моніторинг екологічних індикаторів ефективності впровадження Стратегії є важливою формою контролю того, який фактичний вплив на довкілля матиме Стратегія. Система запропонованих в Стратегії індикаторів не включає екологічні індикатори та індикатори здоров'я населення. Тому доцільно врахувати екологічні індикатори, зазначені в національній доповіді «Цілі сталого розвитку: Україна».